

”Me ollaan virkkuja, ei me nukuta päiväunia”
Virkkutoiminnan kehittäminen osaksi
pedagogista varhaiskasvatuspäivää

Mari Hallikas

Laurea-ammattikorkeakoulu

**”Me ollaan virkkuja, ei me nukuta päiväunia”
Virkkutoiminnan kehittäminen osaksi pedagogista
varhaiskasvatuspäivää**

Mari Hallikas
Varhaiskasvatuksen sosionomin
osaajakoulutus
Opinnäytetyö
toukokuu, 2023

Mari Hallikas

”Me ollaan virkkuja, ei me nukuta päiväunia”**Virkkutoiminnan kehittäminen osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää**Vuosi 2023 Sivumäärä 68

Opinnäytetyö toteutettiin pirkanmaalaisen päiväkodin toimeksiantona virkkutoiminnan eli päiväunia nukkumattomien lasten toiminnan kehittämisenä. Tavoitteena oli saada virkkutoiminta osaksi tavoitteellista, suunnitelmallista ja pedagogista varhaiskasvatuspäivää, jossa tiloja hyödynnetään monipuolisesti ja kasvattajilla on selkeä, pedagoginen toimintarooli. Kehittäminen toteutettiin tapaustutkimuksena. Menetelminä käytettiin havainnointia alkutilanteen kartoittamiseen ja lomakehaastattelua henkilökunnan näkemysten selvittämiseen. Suunnittelu- ja toteutusvaiheessa hyödynnettiin palavereja.

Kehittämisen teoreettisen viitekehyksen muodostivat Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eli Vasu 2022 ja varhaiskasvatustoiminnan pedagoginen viitekehys, jonka tavoitteena on oppiva, hyvinvoiva lapsi. Lisäksi huomioitiin osallisuuden pedagogiikka, kokopäiväpedagogiikan näkökulma sekä lapselle luonnolliset, hyvinvointia ja oppimista tukevat toimintatavat, leikki, liikunta ja luova, ilmaisullinen toiminta.

Virkkutoimintaan luotiin uusi toimintamalli ja selkeät rakenteet lukujärjestyksen sekä leikki- taulukorien avulla. Rakenteet vapauttivat kasvattajan läsnäoloon ja vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Korien leikki- ja toimintakuvat aktivoivat kasvattajaa toteuttamaan monipuolista, Va- sun mukaista toimintaa. Lisäksi tehtiin virkkutoiminnan kansio (liite 4, 57), josta löytyy toiminnan tavoitteet, kasvattajan rooli, virkkutoiminnan pedagoginen viitekehys sekä muuta toimintaa tukevaa materiaalia. Merkittävintä oli kasvattajan näkökulman ja sitoutumisen muutos kohti pedagogisempaa virkkuaikaa.

Kehittämistyön avulla tavoitteet saavutettiin ja virkkutoiminnasta tuli osa pedagogista varhaiskasvatuspäivää. Toimintamalli laajennetaan koko päiväkodin käyttöön ja koskemaan myös virkkujen lepoaikaan. Lapsen näkökulman huomioiminen ja pedagoginen dokumentointi arvioinnin ja kehittämisen tukena olisivat hyviä jatkokehittelyn aiheita.

Mari Hallikas

"We Are Virkkus, We Don't Take Naps

Year

2023

Pages

68

This Bachelor's thesis was executed by a daycare center in Pirkanmaa to develop virkku activities for children who do not take a nap. The aim was to make virkku activities a part of systematic and pedagogical day of early childhood education, where the facilities are utilised variously, and the educators have a clear, pedagogical role. The development was carried out as a case of study. The methods used were observation to map the initial situation and interviews form to find out the views on the staff. In addition, meetings were carried out in the planning and implementation phase.

The theoretical framework for the development consisted of the basics of the Early Childhood Education Plan, i.e. Vasu 2022, and the pedagogical framework for early childhood education activities, which aim was learning, well-being child. In addition, the pedagogy of inclusion, the perspective of full-time pedagogy, and natural ways that support the child's well-being and learning, play, exercise and creative activities were taken into account.

A new operating model and clear structures were created for virkku-activities with the help of timetable and play tables. Structures freed up the educator for the presence and interaction with the child. The play and activity pictures of the baskets activate the educator to carried out Vasu-based and variously activities. In addition, a folder was created for virkku activities, which contains the aims, the role of the educator, the pedagogical framework for virkku activities and other material that supports the activities. The most significant thing was the change in the educator's perspective and commitment towards a more pedagogical virkku-time.

With the help of the development work, the goals were achieved and virkku activities became part of the pedagogical early childhood education day. The operating model will be extended to the use of the entire daycare center and also to the resting time of the virkku. Taking the child's perspective into account and pedagogical documentation to support assessment and development would be good topics for further development.

Keywords: pedagogy, development, early childhood education, virkku activity

Sisällys

1	Johdanto.....	7
1.1	Kehittämistyön tausta	7
1.2	Kehittämistyön tavoite ja rajaus.....	8
1.3	Varhaiskasvatuksen tehtävät	8
2	Pedagogiikka virkkutoiminnan kehittämisessä	9
2.1	Varhaiskasvatuksen pedagogiikka.....	9
2.2	Pedagogisen toiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksessa	10
2.3	Osallisuuden pedagogiikka – näkökulma lapsen maailmaan	12
3	Virkkutoiminnan menetelmät hyvinvoinnin ja pedagogiikan välineinä	14
3.1	Leikki hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukena.....	14
3.2	Kasvattajan rooli lasten leikeissä	15
3.3	Liikunta tukemassa hyvinvointia	17
3.4	Ilmaisu ja luova toiminta hyvinvoinnin lähteenä ja osana pedagogiikkaa.....	17
4	Kehittämismenetelmät ja tutkimusaineisto	19
4.1	Näkökulmana tapaustutkimus	19
4.2	Alkutilanteen havainnointi.....	19
4.3	Lomakehaastattelu.....	20
4.4	Analyysi lomakehaastattelun vastauksista.....	22
4.5	Aineiston vaikutus virkkutoiminnan kehittämiseen.....	27
5	Kehittämistyön prosessi	29
5.1	Palaverit ja materiaalin käyttöönotto	30
5.2	Välipalaute	33
6	Uusi tapa toteuttaa virkkutoimintaa ja materiaali toiminnan tueksi	35
6.1	Toimintamalli ja kasvattajan rooli.....	35
6.2	Virkkutoiminnan kansio.....	37
6.3	Leikkitaulut ja toimintakuvat monipuoliseen Vasu-perusteiseen toimintaan.....	38
7	Arviointi ja pohdinta.....	40
7.1	Työelämäpalaute kehittämistyöstä.....	40
7.2	Oma arviointi kehittämistyöstä	41
7.3	Ammatillinen kehittyminen	44
7.4	Eettisyys ja luotettavuus	46
8	Johtopäätökset ja jatkokehittely	47
	Lähteet.....	49
	Taulukot	52
	Liitteet	53

1 Johdanto

1.1 Kehittämistyön tausta

Varhaiskasvatuksessa on viime vuosina alettu siirtymään pakollisista päiväunista kohti torkku-virkku-käytäntöä, joka mahdollistaa lapselle yksilöllisemmän lepäämisen mahdollisuuden. Varhaiskasvatuspäivä sisältää paljon toimintaa, minkä takia lepoaika on tärkeä osa päivää mahdollistaen lapsen rentoutumisen ja palautumisen (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, 220). Lapsia, jotka eivät nuku, kutsutaan virkuiksi ja toiminta-aikaa toisten lasten nukkuessa virkku-ajaksi tai virkkutoiminnaksi. Virkkukäytännöt vaihtelevat suuresti eri kaupunkien ja jopa päiväkodin sisällä eri ryhmien välillä.

Kehittämistyö sai alkunsa, kun pohdin työelämäkumppania ja aihetta opinnäytetyötäni varten. Kaupungin varhaiskasvatuspäällikön ja päiväkodin johtajan kanssa keskusteltuani tuli esille, että virkkutoimintaa pitäisi ja haluttaisi kehittää osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää. Toimintaan kaivattiin suunnitelmallisuutta, tavoitteellisuutta, pedagogiikkaa ja selkeyttä sekä aikuisen roolin vahvistamista. Otin toimeksiannon vastaan virkkutoiminnan ajankohtaisuuden ja oman kiinnostukseni takia. Virkkutoiminta ei sillä hetkellä näyttäytynyt suunnitelmallisena ja tavoitteellisena, Vasun mukaisena varhaiskasvatusaikana, jonka perustana on yhtenäinen tavoite ja käsitys virkkuajasta. Sain siis kehittämistyön kautta mahdollisuuden tarttua aitoon haasteeseen ja luoda uutta, Vasuun perustuvaa toimintamallia.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on pirkanmaalainen kunnallinen päiväkotitoiminta, jossa on seitsemän lapsiryhmää. Kasvatushenkilöstö koostuu varhaiskasvatuksen opettajista, lastenhoitajista ja ryhmäavustajista. Päiväkodissa on käytössä kunnan Vasun mukaisesti virkku-torkku-käytäntö. Torkuille mahdollistetaan päiväunet, mutta virkut eivät mene lainkaan sänkyihin. Heille järjestetään erillinen lepoaika satua kuunnellen ja nukkuvista lapsista erillään toteutettavaa virkkutoimintaa. Näin toimittaessa huomioidaan lasten ja vanhempien osallisuus sekä luodaan Vasun mukaista lapsen tarpeita huomioivaa toimintakulttuuria pakkonukuttamisen sijaan.

Vuoden 2018 varhaiskasvatuslain uudistumisen myötä pedagogiikan roolia vahvistettiin ja alettiin puhua kokopäiväpedagogiikasta aikuisjohtoisten yksittäisten toimintahetkien sijaan. Tämän muutoksen myötä myös virkkutoiminta tulisi nähdä osana pedagogista varhaiskasvatusaikaa. Siitä huolimatta virkkuhetki on usein jäänyt jonkinlaiseksi tyhjäksi toiminta-ajaksi aikuisten ollessa palaverissa, suunnitteluajoilla, tauoilla ja hoitavan muita lapsiryhmän ulkopuolelle sijoittuvia töitä. Kasvattajat ovat saattaneet jopa mieltää virkkuhetken omaksi lepoajakseen toimiessaan vain valvojina lasten vapaissa touhuissa. Virkkutoimintaa ei olla useinkaan pysähdytty pohtimaan pedagogisesta näkökulmasta tai itsessään merkittävänä osana varhaiskasvatuspäivää. Virkkutoiminnasta ei ole vielä muodostunut selkeitä ohjaavia linjoja ja aihetta ei ole erityisesti tutkittu. Sitä voi kuitenkin peilata kokonaisvaltaisen pedagogiikan ja lapsen hyvinvoinnin lähtökohdista käsin.

1.2 Kehittämistyön tavoite ja rajaus

Kehittämistyön tavoitteena on saada lepo hetken jälkeinen virkkutoiminta osaksi tavoitteellista, suunnitelmallista ja pedagogista varhaiskasvatusaikaa, jossa tiloja hyödynnetään monipuolisesti ja kasvattajilla on selkeät toimintaroolit. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa kasvattajan pedagogista tietoisuutta ja roolia virkkutoiminnassa. Tarkoituksena on kehittää tietoon ja Vasuun pohjautuva toimintamalli ja materiaali tavoitteiden saavuttamiseksi.

Työn rajauksessa huomioidaan, että virkkutoiminta ei voi olla vahvasti aikuisjohtoista ohjattua toimintaa, vaan lapsella tulee olla valinnanvapautta, toiminnan tulee tukea lapsen hyvinvointia ja mahdollistaa tietynlainen aivolepo. Kun lapsi tulee kuulluksi, hänen aloitteitansa huomioidaan ja hän voi vaikuttaa, minkälaisen toiminnan äärelle asettuu, se tuo hänelle hyvinvointia, palautumista ja virkistystä. Toimintamuotoina huomioidaan erityisesti leikki, liikunta ja ilmaisulliset, luovat tavat toimia. Toimintamuotoina ne vahvistavat hyvinvointia, luovat mukavaa yhteistä toimintaa ja mahdollistavat hyvin lapsen osallisuuden toteutumisen.

Pedagogiikan osalta rajausta tehtiin kokonaisvaltaisen pedagogiikan näkökulmasta. Tarkoitus ei ollut kattaa koko päivän pedagogista toimintaa, vaan luoda virkkutoiminta täydentäväksi osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää. Tämän toteutumisen kannalta merkittävää oli suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja kasvattajan rooli. Kasvattajalla tulee olla vahva vasutietoisuus ja pedagoginen ymmärrys toiminnan pohjalla eli miten toimitaan ja miksi. Kasvattajan pedagogista roolia vahvistetaan Vasuun ja ammattikirjallisuuteen pohjautuvalla virkkutoiminnan pedagogisella viitekehyksellä. Se koostuu vuorovaikutusta korostavasta pedagogiikasta, osallisuudesta, leikistä, liikunnasta ja luovasta ilmaisullisesta toiminnasta. Näkökulmana on lapsen hyvinvointi ja aikuisen rooli hyvinvoinnin ja oppimisen tukijana.

1.3 Varhaiskasvatuksen tehtävät

Varhaiskasvatus on yhteiskunnan järjestämä palvelu alle kouluikäisille lapsille ja heidän perheilleen. Varhaiskasvatuslain mukaan ”varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka”. Tavoitteena on kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen, oppimisen tukeminen sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja vahvistaminen. Lisäksi tulee huolehtia osallisuuden toteutumisesta ja tarjota monipuolista pedagogista toimintaa laadukkaassa varhaiskasvatusympäristössä. Varhaiskasvatuksen tulee edistää yhdenvertaisuutta ja huomioida lasten yksilölliset tuen tarpeet. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 2§, 3§.)

Jotta varhaiskasvatus toteutuisi laadukkaasti ja lain mukaisesti, työn tueksi on luotu Vasu-asiakirja (Vasu 2022, 8). Kasvattajan tulee tunnistaa vastuunsa varhaiskasvatuksen ammattilaisena kasvatusta, kehityksen ja oppimisen asiantuntijana sekä lapsen hyvinvoinnin edistäjänä.

2 Pedagogiikka virkkutoiminnan kehittämisessä

Jotta virkkutoimintaa voidaan kehittää osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää, tulee määrittellä, millaiselle pedagogiikalle se rakennetaan. Tässä luvussa avataan kehittämisen pohjalla olevat pedagogiset näkemykset ja pedagogisen toiminnan suunnittelu, jotta lukija saa käsityksen, minkälaiset näkemykset ovat johtaneet koko kehittämistoimintaa ja toimineet perusteluina tehdyille ratkaisuille.

2.1 Varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Vasu määrittelee pedagogiikan pohjautuvan tieteeseen, pääasiassa kasvatustieteeseen. Pedagogiikalla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, jota ammattilaiset toteuttavat lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. Pohjalla on Vasun arvoperusta: lapsen ja lapsuuden arvo sekä oikeudet, inhimillinen kasvu, hyvät elintavat ja demokratian perusarvot. Pedagogiikan tulee ilmentyä oppimisympäristöissä ja tavoissa toimia, sekä ”kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa”. Kaikki varhaiskasvatuksen toiminta ja oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa kasvattajien, lasten ja ympäristön kesken, ja lapsella on aktiivisen toimijan rooli. Pedagogiikan toteutuminen edellyttää kasvattajien yhdessä muodostamaa käsitystä, miten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. (Vasu 2022, 8, 20-22.)

Vasu ohjaa toimimaan kokonaisvaltaisen pedagogiikan lähtökohdista käsin ja usein puhutaankin kokopäiväpedagogiikasta. Käsitettä ei kuitenkaan ole teoreettisesti ja vakiintuneesti määritetty. Yleensä sillä tarkoitetaan toimintarakennetta, jossa kaikkiin päivän tilanteisiin suhtaudutaan pedagogisena mahdollisuutena. Tällöin ohjenuoraksi muodostuu panostus hyvinvointiin, osallisuuteen, lasta arvostaviin toimintatapoihin ja pedagogisiin kohtaamisiin eli lapsen kokonaisvaltaiseen pedagogiseen tukemiseen arjessa sekä Vasun mukaiseen toimintaan. (Lämsä 2021, 79-80, 84.) Ratkaisevaa ei siis olekaan se, mitä tehdään vaan, miten ja miksi sitä tehdään, mitä tavoitellaan. Tätä voisi kutsua ”pedagogiseksi tietoisuudeksi”. Käytännössä pedagogiikka varhaiskasvatuksessa onkin vuorovaikutuksessa tapahtuvaa arkista toimintaa, tilanteita ja valintoja, mitä pedagoginen tietoisuus ohjaa. (Karila 2017, 10.) Pedagogiikkaa ohjaa aina suunnitelmallisuus ja tavoitteellisuus, joka pohjautuu Vasuun ja taitoon toteuttaa Vasun mukaista toimintaa. Siihen tarvitaan pedagogista ymmärrystä. Erilaiset arjen tilanteet muuttuvatkin pedagogisiksi juuri pedagogisen ymmärryksen kautta toimittuna. Pohjalla tulee olla ymmärrys lapsen tarpeista hyvinvoinnin ja oppimisen osalta. (Ahonen & Roos 2019, 14-15, 24, 28.) Kokopäiväpedagogiikkaan voidaan liittää myös mahdollisuus osallistua ohjattuun toimintaan muulloinkin kuin aamupäivisin (Ahonen & Roos 2021, 172).

Virkkutoiminnan takia haluan nostaa yhden vähemmän käytetyn pedagogiikan näkökulman esiin osaksi kehittämistyön tietopohjaa. Kyseisestä näkökulmasta pedagogiikan osalta merkittävää on vuorovaikutus, sensitiivisyys sekä turvallisuuden tunne ja hoivan saaminen (Kangas, Ukkonen-Mikkola & Ranta 2022). Lämmin vuorovaikutustapa vastaa hyvin tähän pedagogiikan

määritelmään. Lämpimässä vuorovaikutustavassa heijastuu sitoutuneisuus vuorovaikutukseen, läsnäoloon ja kohtaamiseen. Lasta kuunnellaan arvostavasti ja hänen näkökulmaansa yrittään aidosti ymmärtää. Kasvattaja toiminta on empaattista ja sensitiivistä. Hän etsii erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja tukeakseen ja auttaakseen lasta tilanteen edellyttämällä tavalla. Kommunikoinnissa kasvattajan kehonkieli kutsuu vuorovaikutukseen ja hänen luokseen on helppo tulla. Kasvattaja kannustaa, rohkaisee ja kiittää lasta sekä antaa positiivista palautetta. (Ahonen 2017.) Monissa tutkimuksissa onkin todettu, että vuorovaikutus on merkittävin tekijä laadukkaana varhaiskasvatuksen toteutumisessa (Kalliala 2008, 67).

2.2 Pedagogisen toiminnan suunnittelu varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta on kokonaisuus (Kuvio 1), jossa tavoitteena on hyvinvoiva ja oppiva lapsi. Pedagogisen toiminnan suunnittelua ohjaa laaja-alaisen osaamisen kuusi osa-alue: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, monilukutaito, digitaalinen osaaminen, osallistuminen ja vaikuttaminen. Toiminta suunnitellaan ja toteutetaan huomioimalla lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä oppimisen alueet: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan, liikun ja kehityn. Menetelminä käytetään lapselle luontaisia ja mielekkäitä tapoja toimia: leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, ilmaiseminen, opetteleminen, kokeminen, toimiminen ja osallistuminen. Kaiken toiminnan perusta koostuu arvoista ja oppimiskäsityksestä. Niiden päälle rakentuvat toimintakulttuuri, oppimisympäristöt ja tavat tehdä työtä. Toiminnan laadusta huolehditaan pedagogisen dokumentoinnin, säännöllisen arvioinnin ja kehittämisen kautta. (Vasu 2022, 38-39.)

Kuvio 1: Varhaiskasvatustoiminnan pedagoginen viitekehys (Vasu 2022, 38)

Laaja-alaisen osaamisen pohjalla on arvot, asenteet ja tahto toimia. Lisäksi tarvitaan tietoa, taitoa ja kykyä hyödyntää osaamistaan. Taito ajatella ja oppia luovat pohjan oppimiselle. Taidot kehittyvät ja vahvistuvat vuorovaikutuksessa, erilaisten merkityksellisten kokemusten, leikin, ihmettelyn, oivaltamisen ja ilon kautta. Lapsia tulee ohjata pohtimaan ja kyselemään asioita, heidän keskittymistään tuetaan ja onnistumisen kokemuksista iloitaan yhdessä. Liikuntaa hyödynnetään ajattelun ja oppimisen tukena. (Vasu 2022, 23-25.)

Kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun laaja-alaisen osaamisen pohjalla on tavoite osata elää moninaisessa maailmassa. Tähän tarvitaan ymmärrystä toisista kulttuureista, sosiaalisia taitoja ja kykyä olla vuorovaikutuksessa kaikenlaisten ihmisten kanssa. Taidot kehittyvät, kun yhteisen toiminnan kautta tutustutaan toisiin ja opetellaan tuomaan esille omia ajatuksia ja näkemyksiä sekä katsomaan asioita myös toisen näkökulmasta eri tilanteissa. (Vasu 2022, 25.)

Itsestä huolehtimista ja arjen taitoja harjoitellaan toimimalla kehitystaso huomioiden mahdollisimman itsenäisesti eri tilanteissa esimerkiksi pukemisessa. Tunteiden tunnistamisen ja itsesäätelyn taitoja harjoitellaan kasvattajan tuella. Lapsia opastetaan toimimaan

vastuullisesti ja tarpeen tullen pyytämään apua. Heidän kanssaan keskustellaan hyvinvointiin liittyvistä asioista kuten levosta ja liikunnasta. (Vasu 2022, 25-26.)

Monilukutaidon avulla opitaan ymmärtämään erilaisia tapoja kommunikoida, tulkita ja ymmärtää maailmaa olipa kyseessä puhuttu, kirjoitettu tai digitaalinen tekstimuoto. Monilukutaito ja digitaalinen osaaminen heijastuvatkin vahvasti vuorovaikutukseen ja osallisuuteen. Ne vahvistavat koulutuksellista tasa-arvoa sekä kykyä toimia nyky-yhteiskunnassa. (Vasu 2022, 26.)

Toimintakulttuuri eli tapa toimia rakentuu henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa. Siihen vaikuttaa ammatillinen osaaminen, käsitykset ja tulkinnat arvoista ja asiakirjoista sekä miten toimintaa johdetaan, suunnitellaan ja toteutetaan. Oppimisympäristöt ja työtavat ovat osa toimintakulttuuria, ja niiden tulee edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista huomioiden pedagogiset perustelut, inklusiiviset periaatteet ja osallisuus. Toimintakulttuurissa painottuu yhteisöllisyys, jossa moninaisuudelle on tilaa ja käytös on toisia arvostavaa. Asioita opitaan ja opetellaan yhdessä toisten kanssa sekä toinen toisiltaan. Toimintakulttuurissa tulee arvostaa leikkiä ja ymmärtää sen merkitys hyvinvoinnille ja oppimiselle. (Vasu 2022, 29-31.)

Oppimisympäristöt rakennetaan palvelemaan varhaiskasvatuksen tavoitteita. Niiden tulee mahdollistaa monipuolinen, pedagoginen toiminta, sosiaalisten taitojen harjoittelu ja leppäminen sekä liikkuminen, leikkiminen, tutkiminen ja ilmaisullinen, luova toiminta. Oppimisympäristöissä huomioidaan fyysinen osa-alue kuten tilat ja välineet, psyykinen ja sosiaalinen osa-alue kuten turvallinen ilmapiiri ja itsetunnon tukeminen. Ympäristöjä rakennetaan yhteistyössä lasten kanssa. (Vasu 2022, 34.)

Työtavoissa huomioidaan tavoitteet, lasten kehitystaso ja mielenkiinnon kohteet. Toimintamuotoina hyödynnetään lapselle ominaisia oppimisen tapoja kuten leikkiä, liikkumista sekä taiteellista kokemista ja ilmaisua. Kasvattajan tulee hyödyntää tilanteiden pedagogiset mahdollisuudet sekä huomioida lasten osallisuus ja sen hetkiset toimintaan vaikuttavat tunnetilat. (Vasu 2022, 40.)

2.3 Osallisuuden pedagogiikka – näkökulma lapsen maailmaan

Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä itseensä liittyvissä asioissa ja ne tulee huomioida hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Lisäksi kaikessa toiminnassa tulee huomioida lapsen etu, huolenpito ja suojele. (YK:n lapsen oikeuksien sopimus 1989, artikla 3, 12.) Lapsen osallisuus ja hänen mielipiteensä huomioiminen onkin nyky-yhteiskunnassa merkittävä arvo (Turja 2011, 24), johon varhaiskasvatuksessa liittyy pedagoginen vaatimus (Karila 2013, 26). Osallisuus ja vaikuttaminen on myös yksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteista (Vasu 2022, 38).

Vuorovaikutus laadukkaasti toteutettuna on hyvä pohja osallisuuden pedagogiikalle, joka on Vasussa määritelty pedagogisen toiminnan keskiöön. Kasvatettaessa ”aktiivisesti ajattelevia ja itseensä luottavia, toiset huomioivia ja itsensä näköisiä lapsia”, toteutamme osallisuuden pedagogiikkaa (Ahonen & Roos 2019, 26, 34.) Tuekseen tähän lapsi tarvitsee hänen tarpeensa huomioivan kasvattajan (Kalliala 2008, 17), joka huolehtii, että lapsi ei jää yksin selviytymään liian haasteellisista tilanteista (Kalliala 2012, 101). Kasvattajalla on vastuu löytää tasapaino osaavan ja aktiivisesti toimivan lapsikäsitteksen sekä lapsen tarvitseman hoivan, huolenpidon ja suojelun välillä. (Turja 2011, 24). Lapsen kohtaaminen on ratkaisevassa asemassa (Roos 2017, 24).

Kasvattajalla on merkittävä rooli osallisuuden pedagogiikassa. Hänen tulee olla aidosti läsnä, tiedostaa, mitä tavoitteita toiminnalle ja kasvatukselle on sekä tuntee työtä ohjaavat arvot ja asiakirjat. (Opetushallitus & Kataja 2018.) Kasvattaja toimii vastuunkantajana kokonaisuudessa, jossa lapsen ääni tulee kuuluviin ja laadukas varhaiskasvatus Vasun mukaisesti toteutuu (Ahonen & Roos 2021, 61-62). Kasvattajan tulee myös rikastaa lasten leikkejä ja tekemisiä sekä tarjota monipuolista ja uuttakin toimintaa lasten kiinnostuksenkohteet huomioiden. Kasvattajan tulee suhtautua lasten tekemisiin kiinnostuneesti ja tutkia maailmaa yhdessä heidän kanssaan. Ihanteellista olisi, jos kasvattaja lumoutuisi lapsesta, hänen ajatuksistaan ja tekemisistään. (Opetushallitus & Kataja 2018.) Kasvattajan kyky kuunnella, saada kiinni ja mahdollistaa lapsista lähteviä ideoita vahvistaa osallisuuden toteutumista (Roos 2017, 24).

Osallisuuteen kuuluu yksittäisen lapsen mielipiteen huomioimisen rinnalla kaikkien yhteisön jäsenten mielipiteiden huomioiminen ja yhteensovittaminen neuvottelujen avulla (Turja 2011, 30). Lapset tarvitsevatkin kasvattajia, jotka tarvittaessa rajaavat ja ohjaavat heitä tilanteen mukaiseen toimintaan ja oppimaan uusia toimintatapoja (Ahonen & Roos 2021, 62). Vasu velvoittaa luomaan osallisuutta tukevia toimintatapoja ja rakenteita, jotta lapsen ymmärrys oikeuksista ja velvollisuuksista, tekojen ja valintojen vaikutuksista sekä yhteisöstä vahvistuu. Vaikuttamisen mahdollisuuksien ja osallisuuden kokemusten avulla vuorovaikutustaidot ja käsitys itsestä vahvistuu. (Vasu 2022, 27, 32.)

Yhteisöllisyydellä on merkittävä osa lapsen kokonaisvaltaisen osallisuuden toteutumisessa (Ahonen & Roos 2021, 72). Yhteisöllisyydessä keskeistä on tunne kuulumisesta yhteisöön ja jäsenten välinen positiivinen tunneside. Sitä voidaan rakentaa yhteisen toiminnan, hassuttelun, ystävyuden ja Zachrisen mukaan välittämisen, hyväksymisen ja positiivisten kokemusten kautta (Koivula & Eerola-Pennanen 2022.) Yhteisöllisyyttä vahvistetaan, kun toimitaan yhdessä huomioiden jokaisen osallisuus (Vasu 2022, 31), sekä vaalitaan me-henkeä mukavan yhteisen toiminnan äärellä (Ahonen & Roos 2021, 72-73). Lisäksi lapsella itsellään tulee olla halua ja kykyä olla osallisena yhteisössä (Vasu 2022, 27). Tähän tarvitaan vuorovaikutustaitoja, jotka osaltaan vahvistavat osallisuuden ja yhteisöllisyyden onnistumista (Koivula 2013, 32).

Jotta osallisuus voi toteutua, lapsi tarvitsee tietoa ympäristöstään ja yhteisöstään sekä niiden asettamista rajoista hänen toiminnalleen (Turja 2011, 30). Hänellä tulee olla mahdollisuus käyttää tiloja, materiaaleja ja välineitä. Lapselle tulee mahdollistaa myös jonkinlainen kieli tai muu tapa olla vuorovaikutuksessa, jotta hän voi tuoda esille ajatuksiaan ja saada tietoa. Ilmapiiriin tulee olla turvallinen, lapsen tuntee itsensä ymmärretyksi ja hyväksytyksi. Hänen tulee voida luottaa omiin vaikuttamisen mahdollisuuksiinsa. (Turja & Vuorisalo 2022, 47-51.) Eiden ja Wingerin mukaan osallisuus sisältää myös mahdollisuuden olla kertomatta mielipidettään tai kieltäytyä osallistumisesta (Turja & Vuorisalo 2022, 48).

Kasvattajan tulee antaa aikaa, olla halukas ja luottaa lapsista lähtevien hetkien voimaan. Silloin kasvattajat oppivat tuntemaan lapsia ja avaavat keskusteluväylän, joka tarjoaa luonnollisesti osallisuuden mahdollistumisen ilman erityisiä rakenteita tai pohdintaa. Roos haastaakin kasvattajia hakeutumaan ”lapsen näköisiin ja lapsen oloisiin hetkiin.” Sitä kautta avautuu aito mahdollisuus suunnata katseensa lapsen maailmaan ja varmistaa lapsen kuulluksi tuleminen (Roos 2015, 162, 175-176.) Parhaimmillaan osallisuus on arkista hyvinvointia, jossa lapselle mahdollistuu elää omannäköistään elämää. Hän saa kokea arvostavaa kohtaamista ja hyväksymistä sekä elää turvallisesti lapsena suuressa maailmassa, jossa kasvattaja kantaa aikuisen ja ammattilaisen vastuunsa.

3 Virkkutoiminnan menetelmät hyvinvoinnin ja pedagogiikan välineinä

Virkkutoimintaan on valittu menetelmiä, jotka löytyvät Vasun varhaiskasvatustoiminnan pedagogisesta viitekehyksestä lapselle luontaisina tapoina toimia. Niiden avulla mahdollistetaan Vasuun perustuva, lapsilähtöinen ja mielekäs toiminta. Näin lapsen stressitaso ei nouse liiaksi, mikä on erityisen tärkeää virkkuaikana. Kyseiset menetelmät mahdollistavat hyvin myös lapsen kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden huomioimisen sekä hyvinvoinnin tukemisen. Pedagoginen tietoisuus menetelmien hyödyistä, vaikutuksista ja aikuisen roolista niiden toteuttamisessa on tärkeää, jotta ymmärretään niiden yhteys virkkutoiminnan toteutukseen, aikuisen rooliin ja leikkitaulukuihin.

3.1 Leikki hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukena

Leikin määrittelyminen yksiselitteisesti ja kattavasti on mahdotonta eikä sille ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Leikki rakentuu aina lapsista itsestään, heidän motivaatiostaan (Kalliala 2008, 40), tarpeistaan ja edellytyksistään käsin (Roos 2015, 161). Leikin avulla lapset luovat merkityksiä asioille ja tapahtumille sekä käsittelevät tunteitaan ja kokemuksiaan. Leikki on heidän tapansa kokea, käsitellä ja tutkia maailmaa. (Vasu 2022, 41.)

Leikki toimii ilon ja nautinnon lähteenä (Vasu 2022, 41) ja on merkittävä yhteisöllisyyttä rakentava tekijä (Koivula 2013, 38). Roosin (2015, 158) tutkimuksessa lapset kokivatkin

vertaistoiminnan ja leikin merkityksellisimmiksi asioiksi päiväkodissa. Leikkiessään lapset rakentavat keskinäisiä suhteita sekä harjoittelevat niissä tarvittavia taitoja (Vasu 2022, 41) kuten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä omien tavoitteiden yhteen sovittamista kaverin tavoitteiden kanssa (Helenius & Korhonen 2011, 69). Leikin avulla lapsi ilmaisee itseään ja harjoittelee itsesääätelyä, jonka tukeminen onkin kasvattajan keskeisimpiä tehtäviä (Ahonen & Roos 2021, 50, 98). Leikkimiseen liittyviä asioita opitaan leikkimällä itseään osaavamman kanssa (Helenius & Korhonen 2011, 69). Tällöin toimitaan Vygotskin kehittämällä lähikehityksen vyöhykkeellä. Eli osaavamman kanssa toimitaan korkeammalla tasolla kuin mihin lapsi yksistään pystyisi. Leikki muodostaa lähikehityksen vyöhykkeen lapselle. (Kalliala 2008, 44-45.)

Varhaiskasvatusikäisillä lapsilla leikki on merkittävin kehitystä edistävä tekijä (Helenius & Korhonen 2011, 76), joka vaikuttaa vahvasti lapsen emotionaaliseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen hyvinvointiin, kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen (Ahonen 2019, 90). Leikki on myös erinomainen tapa tukea oppimista, koska niissä on monia samankaltaisia piirteitä: vuorovaikutteinen toimiminen, innostuminen ja mahdollisuus haastaa itseään sekä kehittyviä taitojaan. Vuorovaikutuksen kautta opitaan kieltä ja ajattelun prosesseja sekä itse leikkitaitoja. On tärkeä muistaa, että leikin arvo ja tarkoitus on kuitenkin leikissä itsessään erilaisista oppimisen mahdollisuuksista huolimatta. (Vasu 2022, 41.)

3.2 Kasvattajan rooli lasten leikeissä

Kun leikkiin halutaan suhtautua tosissaan osana lapsen hyvinvointia ja pedagogiikkaa, se asettaa kasvattajan roolille erilaisia vaatimuksia (Kalliala 2012, 205). Laadukkaasti toteutetussa pedagogiikassa kasvattaja antaa tilaa, kannattelee ja ohjaa leikkiä (Ranta, Sajaniemi, Eskelinen & Lämsä 2021, 67). Pohjan tällaiselle toiminnalle luo hyvä kehityspsykologinen osaaminen leikin osalta. Silloin kasvattaja osaa muuntaa toimintaansa tarpeen mukaan ja hyödyntää leikkiä pedagogisesti. (Helenius & Korhonen 2011, 73.) Roosin tekemän tutkimuksen mukaan kasvattajan rooli lasten leikeissä oli kuitenkin vähäinen, mikä on huolestuttavaa. Juuri leikin kautta kasvattaja oppii tuntemaan lapsia ja heidän toimintatapojaan. Leikin asemaa onkin tärkeä vahvistaa ja kasvattajan jalkautua lasten leikkeihin toiminnan ohjaamisen lisäksi. (Roos 2015, 161, 176.) Lähes poikkeuksetta lapset ovat innoissaan kasvattajan osallistumisesta heidän leikkeihinsä (Kalliala 2012, 55). Hakeutuminen lähelle lasta tuo aikuisellekin usein tunteen työn tärkeydestä ja mielekkyydestä (Kalliala 2008, 263).

Kasvattajan on tärkeä olla lähellä ja käytettävissä lapsen omaehtoisen vapaan leikin aikana (Ahonen & Roos 2021, 100). Hänen apuansa tarvitaan leikkikaverin saamiseksi, leikkiin pääsemiseksi ja avuksi ristiriitatilanteissa (Roos 2015). Lisäksi kasvattajan tulee ohjata, tukea ja sitouttaa lasta leikkiin sekä kannatella ja rikastuttaa leikkiä. Leikkiä voidaan ohjata erilaisten väliintulojen kautta kuten leikkiin osallistumalla, leikkiä mallittamalla tai leikkiä edistävällä keskustelulla. Silloin kasvattaja kyselee, ehdottelee ja opastaa lasta hänen mielikuvitustaan

ruokkien ja leikkiä laajentaen. Toisinaan kasvattajan tehtävänä on mahdollistaa kahdenkeskisiä leikkejä rajaamalla toiset lapset leikistä pois. Kasvattajan läsnäolo fyysisesti ja psyykkisesti luo turvaa ja mahdollistaa lapsen leikkiin syventymisen. (Kalliala 2008, 50, 53, 55, 58.) Lisäksi se tukee lasten keskinäisiä suhteita ja vähentää ristiriitoja. Kasvattajan tulee toimia leikkiä edistävästi ja tavoitteellisesti, huomioiden erilaiset leikin tukemisen ja ohjaamisen muodot. (Vasu 2022, 41.) Mielikuva kasvattajien vapaasta keskusteluajasta lasten leikkiessä onkin syytä unohtaa (Kalliala 2008, 51-52).

Kasvattajan tulee kiinnittää leikin tukemisessa huomiota leikkiympäristöihin ja toimintatapoihin. Hänen vastuullansa on mahdollistaa tila, aika ja rauha leikkimiselle. (Vasu 2022, 31.) Kun luodaan leikin olosuhteita, on tärkeä varmistaa, että joka päivä mahdollistuu riittävän pitkä yhtäjaksoinen leikkiaika (Helenius & Lummelahdi 2018, 73). Näin leikki voi kehittyä ja leikin kasvatustavoitteet toteutuvat (Helenius 2022, 129).

Tilojen järjestelyissä on huomioitava erilaiset leikit ja niihin tarvittava ympäristö ja välineistö. Yksi tapa ottaa huomioon nämä asiat on leikkialuepedagogiikka. (Lehtinen & Koivula 2022, 188-189.) Leikkialuepedagogiikka on tapa suunnitella ja järjestää pedagogista toimintaympäristöä. Lapset valitsevat kuvien avulla joko leikin tai leikkitalan. Osallistuvien lasten enimmäismäärää on yleensä päätetty etukäteen. Toimintamallin hyvänä puolena on lapsen mahdollisuus valita haluamansa leikki. Mallin käytössä on kuitenkin koettu myös haasteita. Jos lapsiryhmät ovat liian suuret suhteessa käytössä oleviin tiloihin ja aikuisiin, levottomuus lisääntyy. Lisäksi jotkut lapset kokevat valinnan tekemisen stressaavana. (Raittila 2013, 86-87.) Roosin (2015) tutkimuksessa tuli esille, että jotkut lapset jopa suunnittelevat oman asemansa ja roolituksensa valintaa tehdessään. Roos tunnistaa muitakin haasteita leikkialuepedagogiikassa. Esimerkiksi kasvattajan tietynlainen kontrolli suhteessa valittaviin leikkeihin ja leikkijöiden määrään saattaa kääntää lapsen osallisuuden kokemuksen hyvästä tarkoituksesta huolimatta päinvastaiseksi. Leikkialuepedagogiikka rajaa neuvottelua, joten on puntaroitava myös neuvottelutaitojen harjoittelemisen merkitystä leikkiin pääsyn, liittymisen ja leikkiaiheen näkökulmasta. Hyvässä mallissa on siis myös piilossa olevia merkityksiä. (Roos 2015, 151-155.)

Ympäristön ohella myös leikkivälineiden tulee tukea leikkiä, olla riittävän hyväkuntoisia, monipuolisia ja lasta leikkiin kutsuvia (Kalliala 2008, 58-59). Kasvattajan olisikin hyvä esittää itselleen kysymyksiä: onko lapsen tarpeet iän ja kehityksen kannalta huomioitu, mitä kyseisessä ympäristössä voi leikkiä ja minkälaiseen tekemiseen se kutsuu, minkälaiset mahdollisuudet mielikuvituksen käyttämiselle on (Kalliala 2012, 212, 215).

Lapsille tulee mahdollistaa erityyppisiä leikkijä, koska erilaisilla leikeillä on oma tehtävänsä lapsen hyvinvoinnissa ja oppimisessa. Leikki voi olla luovaa ilmaisua tai asioiden tutkimista, toisinaan taas vauhdikasta liikunta- tai telmintäleikkiä. (Vasu 2022, 40-41.) Riehakkaat leikit eivät aina ole merkki kontrollin katoamisesta, vaan yksi tapa hakeutua vuorovaikutukseen

kaverin kanssa. Kasvattajan rooli on huomioida rajat, jotta leikki on mielekästä ja turvallista. (Ahonen & Roos 2021, 110.) Leikin eri muotoja kannattaa hyödyntää aktiivisesti. Vapaan leikin, joka usein on roolileikkiä tai pienhahmoleikkiä, rinnalle kannattaa tuoda rakenteluleikit, pelaaminen ja positiivista ilmapiiriä vahvistavat hassuttelut ja erilaiset leikit kielen avulla kuten arvoitukset ja vitsailut. (Helenius & Lummelahti 2018, 74.)

3.3 Liikunta tukemassa hyvinvointia

Hyvin toiminnallisen leikin voi laskea liikunnaksi, mutta lapsia tulisi innostaa myös yhteisiin liikuntaleikkeihin, jotka vahvistavat myös osallisuutta. (Soini & Sääkslahti 2022, 142, 148). Varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on toteuttaa tavoitteellista ja monipuolista liikuntakasvatusta säännöllisesti, innostaa lapsia liikkumaan ja mahdollistaa päivittäinen omaehtoinen liikkuminen luonnollisena osana lapsen päivää. Toiminnassa tulee muistaa lapsilähtöisyys ja liikunnan ilo. (Vasu 2022, 50.) Lisäksi lapsen tulee hengästyä ja haastaa itseään fyysisesti. Hänelle tulee tarjota mahdollisuuksia tasapainon, kehonhahmotuksen ja motoristen taitojen harjoitteluun sekä rentoutumiseen. (Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille 2016, 57.) Motoristen perustaitojen harjoittelu avaa lapselle myös paremmat mahdollisuudet ilmaista itseään kehollisesti (Martinez-Abarca & Nurmi 2015, 27). Tärkeintä on kuitenkin muistaa tukea lapsen positiivista suhtautumista kehoonsa ja mielikuvaan itsestään liikkujana (Pönkkö & Sääkslahti 2011, 139).

Uusissa tutkimuksissa on todettu liikunnan tekevän hyvää aivoille ja todennäköisesti vaikuttavan positiivisesti keskittymiseen, havaintojen tekemiseen ja muistiin. Liikunnan on todettu vahvistavan tunne- ja itsesäätelytaitoja, kehittävän oman toiminnan ohjausta sekä sääntöjen mukaan ja osana ryhmää toimimista. Liikkuminen lieventää myös stressiä, jolloin omaa toimintaansa on helpompi hallita. (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, 199-200, 204-205.) Kun kysytään lasten mielipiteitä varhaiskasvatuksen arjesta, he toivovat usein enemmän liikuntaa ja mahdollisuuksia haastaa itseään fyysisesti (Karila 2017, 11).

3.4 Ilmaisu ja luova toiminta hyvinvoinnin lähteenä ja osana pedagogiikkaa

Taidelähtöisen toiminnan mahdollisuudet ovat yksi lapsen oikeuksista, mutta myös osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa (Juutinen ym. 2021, 36) liittyen läheisesti kuvitteluleikkeihin (Kalliala 2012, 217). Lapsen ilmaisussa ja luovuudessa on tyypillistä kokonaisvaltaisuus ja erilaisten ilmaisutapojen yhdisteleminen (Vasu 2022, 45), ympäristöön tutustuminen ihmetellen ja eri aisteja käyttäen sekä omanlaisten ratkaisujen etsiminen (Pääjoki 2011, 111). Taiteellinen toiminta tukee monipuolisesti lapsen ajattelua ja oppimista moninaisten itseilmaisutapojen harjoittamisen myötä. Samalla hänen mielikuvituksensa ja kuvittelun taitonsa vahvistuvat, mikä auttaa kehittämään eettistä ajattelua. Luova toiminta antaa lapselle mahdollisuuden tutustua maailmaan itselleen luonnollisella tavalla ja tarjoaa välineitä oman ajattelunsa, tunteidensa ja havaintojensa esille tuomiseen. Kaikki tämä heijastuu positiivisesti lapsen

minäkuvaan. Lapsilla tulee olla käytössään välineitä ja materiaaleja taiteelliseen toimintaan. Aikuisen tulee sitoutua sekä vapauden antamiseen lapselle että riittävään ohjaukseen. (Vasu 2022, 44-45.)

Eri ilmaisun muotoja ovat musiikillinen-, kuvallinen-, käsityöllinen-, sanallinen- ja kehollinen ilmaisu. Musiikillista ilmaisua toteutetaan laulujen ja lorujen, musiikin kuuntelun, liikkumisen ja soittamisen kautta. Tavoitteena on mahdollistaa musiikillisia elämyksiä ja lisätä mielenkiintoa musiikkia kohtaan. Kuvallisessa ilmaisussa lapselle tarjotaan mahdollisuus kuvan tekemiseen tarjoamalla hänelle välineitä ja materiaaleja monipuoliseen kokemiseen ja kokeilemiseen kuten piirtämiseen, maalaamiseen ja rakentamiseen. Käsityöllisessä ilmaisussa lapsi harjoittelee hienomotoriikkaa ja ongelmanratkaisutaitoja. Hän tutustuu erilaisiin materiaaleihin ja tekniikoihin esimerkiksi muovailun, ompelamisen tai leikkaamisen avulla. Sanallista ja kehollista ilmaisua toteutetaan muun muassa sanataiteen, leikin, draaman ja tanssin avulla. Tavoitteena on kannustaa lasta sanallisen ja kehollisen ilmaisun kokemiseen sekä niiden avulla ajatustensa ja tunteidensa ilmaisuun. (Vasu 2022, 45-46.) Lapsella tulee olla mahdollisuus toteuttaa luovaa toimintaa kuten maalaamista, askartelua, laulamista, tanssimista, liikkumista ja dramatisointia päivittäin (Kalliala 2012, 218). Taiteellisen toteuttamisen mahdollisuudet liittyvät usein saatavilla oleviin materiaaleihin ja välineisiin ollen yhteydessä vertaiskulttuuriin sekä kulttuuriin yleisesti (Pääjoki 2011, 114-115).

Taiteessa tärkeimmäksi asiaksi ei nouse osaaminen ja taito vaan onnistumisen tunteet ja nautinto itse taiteen tekemisestä (Aerila & Kauppinen 2020, 43). Taiteellinen toiminta varhaiskasvatuksessa vahvistaa lapsen osallisuutta ja positiivista käsitystä itsestään vuorovaikutuksellisen toiminnan kautta. Taiteellisen toiminnan vaikutuksista hyvinvoinnille on tutkimuksellista näyttöä, esimerkiksi WHO:n tutkimus 2019. (Neitola & Aerila 2020, 18.) Taidekasvatuksen suurimmat hyödyt näkyvät vahvistavana itsetuntona ja vuorovaikutustaitoina, ilona omasta ja yhteisestä tekemisestä sekä luonnollisesti syntyvästä osallisuuden kokemuksesta (Kalliala 2012, 218). Luovan toiminnan positiivisten vaikutusten takia jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus päivittäin hyvänlaatuisen luovaan ja taidelähtöiseen toimintaan, taiteen tekemiseen ja siitä nauttimiseen. Monet viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet taiteen ja luovuuden hyödyt myös oppimiseen ja osallisuuden mahdollisuuksiin (Juutinen ym. 2021, 36, 127-128.)

Ilmaisussa ja luovassa toiminnassa on oleellista luoda salliva ilmapiiri, joka mahdollistaa hassuttelun ja kaikenlaiset tunteet. Lopputulos muokkautuu hiljalleen valintojen kautta. Kasvattaja voi tukea lasta vuorovaikutuksen avulla kertomalla hänelle erilaisia vaihtoehtoja ja vahvistamalla lapsen omia valintoja. Työskentelylle ja tuotokselle tulee arvo, kun niitä tutkitaan yhdessä ja ne asetetaan nähtäville. (Pusa 2009, 75, 77.)

4 Kehittämismenetelmät ja tutkimusaineisto

Luku kuvaa kehittämistyön tutkimuksellisuutta ja kehittämistyön näkökulmaa. Luvussa kuvataan, miten aineistoa kerättiin ja analysoitiin kehittämistyön pohjaksi. Aineiston avulla saatu tieto heijastuu koko kehittämisprosessiin ja valmistettaviin materiaaleihin.

4.1 Näkökulmana tapaustutkimus

Annettu toimeksianto kohdistaa kehittämisen yksittäiseen tapaukseen, minkä takia on tärkeää keskittyä juuri kyseisen tapauksen tutkimiseen, ymmärtämiseen ja kehittämiseen vaikuttavien asioiden huomiointiin. Tapaustutkimus tarjoaa siihen sopivan viitekehyksen. Vilkan (2021, luku 5) mukaan tapaustutkimus sopii hyvin toiminnan kehittämiseen, koska siinä keskitytään tarkastelemaan yhtä tiettyä kohdetta. Tapaustutkimuksen vahvuutena nähdään kokonaisvaltainen tapa tutkia kohdetta. Näkökulma antaa luvan kysyä miten ja miksi, ja siinä pyritään ymmärtämään kohdetta tilanteeseen vaikuttavat asiayhteydet huomioiden. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 191-192, 198.)

Kehittämistyön tutkimuskysymys onkin, miten virkkutoiminta saadaan pedagogiseksi, suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi osaksi varhaiskasvatuspäivää, jossa tiloja käytetään monipuolisesti ja aikuisilla on selkeät toimintaroolit. Toinen tutkimuskysymys on, miten vahvistetaan aikuisen pedagogista roolia ja ymmärrystä. Ensimmäiseksi tulee ymmärtää, mitkä asiat vaikuttavat siihen, että virkkutoiminta ei nyt ole tavoitteiden mukaista, jotta kehittäminen tapahtuu huomioimalla oikeita asioita. Kokonaisvaltaisen ymmärtämisen saavuttamiseksi ja toiminnan kehittämisen tueksi kerättiin tutkimusaineistoa laadullisen tutkimuksen menetelmiä hyödyntäen, havainnoinnin, lomakehaastattelun, henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen ja palaverien avulla. Tapaustutkimukselle onkin tyypillistä hyödyntää useampia tiedonhankintamenetelmiä (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 190). Vahvistin omaa osaamistani pedagogiikan ymmärryksen, leikin, ja osallisuuden osalta lukemalla Vasua sekä ammatti- ja tutkimuskirjallisuutta. Näin sain rakennettua kehittämiselle vahvan tietopohjan. Se onkin Stoeckerin mukaan tyypillistä tapaustutkimukselle (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010, 194).

4.2 Alkutilanteen havainnointi

Tein tammikuussa yleistä havainnointia kahden viikon ajan nähdäkseni konkreettisesti, miten virkkutoiminta toteutuu. Kirjasin lähes päivittäin ylös, mitä tiloja käytetään, minkä verran kasvattajia virkkutoiminnassa on ja miten lasten määrä suhteutuu käytettävissä oleviin tiloihin. Lisäksi havainnoin yleisesti, mitä lapset ja kasvattajat tekivät. Havainnoidessa tutkija seuraa tilanteita aidoissa ympäristöissä ja käyttää laajasti aistejaan huomioiden tutkimuksen kannalta oleelliset, etukäteen päättämänsä asiat (Paalumäki & Vähämäki 2020, luku 8).

Virkkutoimintaan osallistui kolmen 2-5-vuotiaiden lasten ryhmien lapset, jotka eivät nukku-
neet päiväunia. He kokoontuivat omissa ryhmissä vietetyn lepo hetken jälkeen kello 12 alaker-
ran ryhmän kahteen huoneeseen vapaisiin puuihin. Lapsia oli yhteensä noin 30. Lapsimäärät
ryhmissä olivat ajoittain todella isoja, yli 10 lasta tilassa, mikä aiheutti melua ja levotto-
muutta. Kun lapsia oli vähemmän, meteli oli vähäisempää ja lapset keskittyivät tekemisiinsä
paremmin. Pääsääntöisesti lapset leikkivät vapaasti valitsemiaan leikkejä tai piirtelivät vai-
kuttaen yleisesti tyytyväisiltä. Joidenkin lasten oli toisinaan vaikea keksiä tekemistä tai kes-
kittyä toimintaansa.

Kasvattajat vaikuttivat usein olevan epä tietoisia, ketkä jäävät virkkutoimintaan ja ketkä läh-
tevät ryhmän ulkopuolisiin töihin tai tauoille. Heillä ei myöskään ollut selkeää, pedagogista
roolia. Useimmiten virkkutoiminnan aluksi kasvattajia oli vähemmän (2-3), ilmeisesti taukojen
takia, ja loppua kohden jokunen enemmän. Silloin kasvattajat helposti ryhmittäytyivät kes-
kustelemaan toistensa kanssa tai tekemään ohessa muita töitä. Heidän läsnäolonsa lasten
kanssa vaihteli. Joskus joku pelasi, piirteli tai luki kirjoja lasten kanssa, mutta monesti he toi-
mivat valvojan roolissa. Yksi kasvattaja vei lapsia kaksi kertaa viikossa saliin, jonne suurin osa
lapsista olikin hyvin halukkaita lähtemään. Salissa oli aluksi lasten toiveita huomioivaa ohjat-
tua toimintaa: yhteisiä liikuntaleikkejä, nassikkapainiharjoitteita ja lasten toiveleikkejä. Sen
jälkeen oli vapaata, lasten itse keksimää tekemistä, missä kasvattaja oli aktiivisesti mukana.

Yksi ryhmä lähti pois yhteisestä virkkutoiminnasta aina 12.45 ja toinen ryhmä 13.00, koska he-
rääviä lapsia täytyi ottaa vastaan kauempana virkkutiloista. Lapset vaikuttivat tottuneen
muutokseen ja lopettivat leikit hyvin kasvattajan ohjauksen myötä. Joskus muutama lapsi jäi
vielä virkkutiloihin leikkimään, kun kyseisessä tilassa työskentelevän ryhmän kasvattaja katsoi
turhaksi keskeyttää hyvin sujuvia leikkejä. Virkkuaika näyttäytyi melko rikkonaiselta vailla
suunnitelmallisuutta.

Havainnoitsijan tulee muistaa kriittinen lähestymistapa tekemiinsä havainnoiteihin ja reflek-
toida omaa toimintaansa havainnoimisessa. Havainnoinnin haasteena on sen perustuminen
subjektiiviseen näkemykseen. (Paalumäki & Vähämäki 2020, luku 8.) Tämän takia se ei yksis-
tään anna riittävää painoarvoa kehittämistyössä. Lisäksi osallistumiseni virkkutoimintaan sekä
työntekijänä että kehittäjänä toi jonkin verran epätarkkuutta ja subjektiivisuutta havainnoi-
ntiin. Tämän takia havainnointia voi käyttää joko lomakehaastattelun vastauksia täydentävänä
tai ristiriitaisuuksien ilmetessä lisäselvityksiin ohjaavana menetelmänä. Havainnointi toimii
samasta näkökulmasta virkkutoiminnan tutustumisvaiheessa käytyihin keskusteluihin.

4.3 Lomakehaastattelu

Tutkimus ja kehittäminen aloitettiin kertomalla päiväkodin yhteisessä viikkopalaverissa toi-
meksiannosta ja virkkutoiminnan kehittämistyön aloittamisesta osana opinnäytetyötäni. Sa-
malla painotettiin, että kehittämistyö toteutetaan yhteistyönä tavoitellen toimivaa,

käytäntöä palvelevaa mallia, vaikka vetovastuu on minulla. Alkutilanteen kartoittamiseksi, pystyäkseen hahmottamaan virkkutoimintaa kokonaisvaltaisesti ja huomioidakseni henkilökunnan näkökulman kehittämistyössä, toteutin lomakehaastattelun avoimilla kysymyksillä. Näin pystyin antamaan tilaa kokemuksille ja näkemyksille rajaamatta ajattelua liikaa, mutta samalla selvittämään tärkeitä asioita kehittämistyön pohjaksi. Vilkan (2021, luku 5) mukaan lomakehaastattelu on sopiva aineistonkeruumenetelmä, kun halutaan saada tietoa ihmisen kokemuksista ja näkemyksiä sekä selvittää heidän mielipiteitään tutkimuksen kohteena olevasta asiasta. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä pyrkimys ymmärtää ja kuvailla tarkasteltavaa kohdetta tavoittaen osallistujien näkemys ja kokemus (Puusa & Juuti 2020, luku 4). Lomakehaastattelu menetelmänä mahdollisti kaikkien virkkutoimintaan osallistuvien kuulemisen.

Lomakehaastattelut jaettiin päiväkodin kaikille viiden ryhmän työntekijöille, jotka työskentelevät 2-5-vuotiaiden lasten ryhmissä eli yhteensä 18 kpl. Tämä oli johtajan toive siitä huolimatta, että varsinainen kehittämistoiminta toteutetaan kolmen ryhmän, eli 11 kasvattajan, yhteistyönä. Kehitetty virkkutoiminta on tarkoitus laajentaa koko päiväkodin käyttöön myöhemmin, joten oli hyvä huomioida myös muiden kuin kehittämiseen osallistuvien näkemyksiä kehittämistyön pohjaksi. Kohderyhmäksi tulee valita sellaisia henkilöitä, jotka edustavat asiantuntemusta juuri kyseisestä asiasta (Puusa & Juuti 2020, luku 4).

Lomakehaastattelu toteutettiin yhden sivun pituisena, jotta sen täyttäminen onnistuisi arjen aikataulujen puitteissa ilman isompia haasteita. Tämän avulla pyrittiin saamaan mahdollisimman monta vastausta. Lomakehaastattelussa oli kuusi kysymystä (liite 1), jotka oli valittu niin, että ne antaisivat mahdollisimman tarkan kuvan tämän hetken virkkutoiminnasta ja kehittämistarpeista. Kysymyksillä selvitettiin, mitä hyvää virkkutoiminnassa tällä hetkellä on, miten pedagogiikka toteutuu nyt ja miten sen pitäisi toteutua. Lisäksi kysyttiin virkkutoiminnan kehittämistarpeita ja mitkä asiat haastavat pedagogisen, sujuvan virkkutoiminnan toteutumista. Tämän tiedon pohjalta pyritään ratkaisemaan haasteita ja siten vapauttamaan energia kehittämiseen ja hyvän vahvistamiseen. Viimeisen kysymyksen kautta haluttiin vahvistaa henkilökunnan osallisuutta ja mahdollistaa heidän vahvuksiensa käyttö kysymällä heidän ideoitaan ja haluaan omien vahvuuksien hyödyntämiseen. Vaikuttamisen mahdollisuudet lisäävät usein motivaatiota ja sitoutumista. Omien vahvuuksien hyödyntämisen mahdollisuus taas tuo arvon heidän osaamiselleen.

Kehittämisen onnistumisen takia kaikkien toivottiin vastaavan lomakehaastatteluun. Jokainen sai kuitenkin itse päättää, saako hänen vastauksiaan hyödyntää opinnäytetyöhön, rastittamalla valitsemansa kohdan lomakehaastattelun lopussa. Tämä kerrottiin sanallisesti ennen lomakkeiden jakamista. Lomakkeet palautettiin nimettömänä kahvihuoneen laatikkoon, jotta kysymyksiin uskallettaisiin vastata mahdollisimman avoimesti ja rehellisesti. Samalla säilytettiin vastaajien anonymiteetti. Tämä lisäsi tutkimusaineiston luotettavuutta.

Lopullinen tutkimusaineisto koostui 12 lomakehaastattelusta. Kehittämistoiminta koski kolmea ryhmää, joissa työskenteli yhteensä 11 aikuista. Tämän perusteella uskon tutkimusaineiston antavan riittävän kattavan kuvan henkilökunnan näkemyksistä ja lähes kaikkien kehittämistoimintaan osallistuvien vastanneen kyselyyn.

4.4 Analyysi lomakehaastattelun vastauksista

Lomakehaastattelun vastaukset analysoitiin käyttämällä laadullisen sisällönanalyysin menetelmää. Siinä aineistosta pyritään löytämään oleellinen tutkimuksen kannalta sekä ymmärtämään kohdetta ja siihen liittyvien henkilöiden toimintaa. Lisäksi tuloksia vertaillaan teoriaan pyrkien löytämään yhteyksiä. (Vilka 2021, luku 6.) Vuoropuhelu teoreettisen viitekehyksen ja aineiston välillä onkin keskeistä laadullisessa tutkimuksessa. Tehdyt valinnat perustellaan teorian sekä analysoidun aineiston avulla (Puusa & Juuti 2020, luku 4). Jotta oleelliset asiat aineistosta selviää, tulee aineisto käsitellä pilkkomalla se osiin ja rakentamalla niistä uusi kokonaisuus esimerkiksi koodaamisen ja teemoittelun avulla. Prosessi ja tehdyt tulokset tulee kuvailla tarkasti. (Puusa 2020, luku 9.) Seuraavaksi kuvaan, miten toteutin aineistoni analyysin huomioiden edellä mainitun ohjeistuksen.

Aloitin aineiston analysoinnin lukemalla lomakehaastattelun vastaukset, jotta saisin alustavan käsityksen aineistostani. Sen jälkeen aloin tiivistämään tietoa kokoamalla kaikki samaan kysymykseen tulleet vastaukset yhteen. Tämän jälkeen etsin vastauksista yhdenmukaisuuksia koodaten väreillä samantyyppisiä vastauksia. Koodaamalla etsitään ja merkataan toistuvia asioita aineistosta (Puusa 2020, luku 9). Seuraavaksi kokosin kaikki saman väriset vastaukset omaksi ryhmäkseen riippumatta siitä, mihin kysymykseen vastaukset kuuluivat. Tarkastelin värikoodien sisältöjä ja päädyin teemoittelemaan niitä loogisiksi kokonaisuuksiksi. Teemoittelu on asioiden luokittelua yhdenmukaisuuksien mukaan (Puusa 2020, luku 9). Nimesin muodostuneet teemakokonaisuudet mahdollisimman hyvin sisältöä kuvaaviksi: pedagogiikka, leikki, muu tekeminen kuin leikki, selkeys, sitoutuminen, osallisuus, sekaryhmät, tilat, ok (asiat kunnossa). Lisäksi kirjasin otsikon alle, minkälaisia asioita kyseinen teema sisälsi. Puusan (2020, luku 9) mukaan teemat tulee nimetä suhteessa tutkittavaan ilmiöön. Tässä vaiheessa minulla oli melko selkeä käsitys, minkälaisia asioita keräämäni aineisto sisälsi. Huomasin myös, että aineiston ja tietopohjan avulla saadaan vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Jatkoin analyysia kvantifioimalla eli laskemalla jokaisen teeman alle kertyneiden vastausten määrän. Määrät olivat suuntaa antavia, koska jotkut vastaukset olisi voinut tulkita toisenkin teeman alle kuuluviksi. Laskeminen auttoi kuitenkin hahmottamaan teeman merkitystä kokonaisuudessa. Ok-teema keräsi vain muutaman vastauksen ja teema oli epäoleellinen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin nähden. Päädyinkin jättämään sen kokonaan pois. Osallisuusteema sisälsi useita vastauksia, mutta yhdistin ne silti pedagogiikka -teeman alle. Kaikki jäljellä jääneet seitsemän teemaa sisälsivät yli kahdeksan vastausta. Pidin samankaltaisten

vastausten määrää merkittävänä suhteessa aineiston kokoon, minkä takia päätin huomioida kaikki jäljellä olevat teemat. Ne myös liittyivät oleellisesti kehittämistyöhön ja asetettuihin tavoitteisiin. Aineiston perusteella muodostui hyvä ymmärrys, mitä asioita kehittämistyössä tulee ottaa huomioon. Laskin vielä teemojen alle kertyneet vastaukset ja huomasin pedagogiikan, leikin ja sitoutumisen keräävän vähintään 15 vastausta. Päätin nostaa ne kehittämistyön painopisteeksi. Aineiston analysoinnin yhteenveto ja vastauksien sisältö tiivistetysti esitellään alla olevassa taulukossa (Taulukko 1).

TEEMAT	TEEMOJEN SISÄLLÖT
Sekaryhmät	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvä: rikastuttaa lasten päivää eri aikuisten kautta, uudet kaverit • Huonoa: lasten tarpeiden ja yksilöllisyyden huomioiminen haasteellista, siirtymiä tulee enemmän
Tilat	<ul style="list-style-type: none"> • Hyvät, mutta välillä lapsia on liikaa suhteessa tilaan
Muu toiminta kuin leikki	<ul style="list-style-type: none"> • Nähdään pedagogiikkana nyt sekä toimintamuotoina pedagogiikan kehittämisessä • Ehdotuksia: askartelu, kynätehtävät, pelit, kirjat, luovuus
Selkeys	<ul style="list-style-type: none"> • Kaivataan selkeyttä: kuka, missä, milloin, mitä tekemässä • Kenen vastuulla, mikäkin työ on, erityisesti virkkutoiminta
Sitoutuminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnan laatua heikentää aikuisen heikko sitoutuminen soveltuihin asioihin ja lasten kanssa toimimiseen
Leikki	<ul style="list-style-type: none"> • Tärkeä sekä vapaana tekemisenä että osana pedagogiikkaa • Aikuisen tulisi myös ohjata, tukea, ja sitouttaa lapsia leikkiin • Leikki tärkeä osa virkkutoimintaa

Pedagogiikka	<ul style="list-style-type: none"> • Ei toteudu tällä hetkellä • Toiminnan pitäisi olla suunnitelmallisempaa • Aikuisen rooli tulisi olla pedagogisempi ja heidän osaamisensa saada paremmin käyttöön • Virkkutoiminta tulisi nähdä mahdollisuutena monipuoliseen pedagogiseen toimintaan • Kaivattiin teemoja virkkutoiminnan sisältöihin tai jotain teemaa voitaisiin kehittää tietoisemmin esim. leikki • Monipuolinen toiminta koettiin tärkeäksi • Lasten osallisuus tulee huomioida toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa • Vuorovaikutus, lasten ohjaaminen ja tarpeiden huomioiminen sekä sitoutuminen tärkeää
---------------------	--

Taulukko 1: Lomakehaastattelun vastausten yhteenveto

Sekaryhmissä, jotka muodostuivat kolmen ryhmän yhteisen virkkutoiminnan kautta, nähtiin sekä hyviä puolia että haasteita. Sekaryhmien hyvinä puolina nähtiin lasten mahdollisuus uusiin kaverisuhteisiin yli ryhmärajojen ja aikuisten erilaisten vahvuuksien hyödyntäminen. Vastaavasti sekaryhmien haasteena nähtiin siirtymien lisääntyminen ja ettei pystytä huomioimaan lasten tarpeita riittävän yksilöllisesti, koska ”lapset ovat vieraita”. Samanlaista keskustelua ilmeni Raittilan tutkimissa lastentarhanopettajien järjestetyissä keskusteluissa (Raittila 2013, 76). Voi olla, että tunne vieraista lapsista heikentää myös aikuisen sitoutumista toimintaan. Vasu (2022, 38) velvoittaa meidät huomioimaan lasten tarpeet, joten jonkinlainen lapsituntemuksen tarve on perusteltua. Toisaalta Roos (2015, 161) toteaa tutkimuksessaan, että vuorovaikutus ja leikki avaavat mahdollisuuden oppia tuntemaan lapsia. Herääkin ajatus, että voisiko tämän haasteen ratkaista sitoutumisella lämpimään vuorovaikutukseen ja läsnäoloon lasten leikeissä ja muissa toiminnoissa. Samalla toteutettaisiin vuorovaikutukseen pohjautuvaa pedagogiikkaa.

Tilojen osalta oltiin tyytyväisiä leikkimahdollisuuksiin. Hyvät, erilaiset lelut innostivat lapsia leikkeihin. Useissa vastauksissa tuli kuitenkin ilmi, että tiloissa oli ajoittain liikaa lapsia, mikä ilmeni levottomuutena, äänekkyytenä ja rauhoittelun tarpeena. Jakotiloja kaivattiin lisää ja salin käyttö koettiin hyvänä. Jonkin verran toivottiin pienempiä lapsiryhmiä sekä lasten,

aikuisten ja tilojen järkevämpää käyttöä suhteessa toisiinsa. Myös toimeksiannossa toivottiin tilojen monipuolisempaa käyttöä. Mielestäni sali olisi näiden perusteella hyvä ottaa jatkuvaan käyttöön. Samalla se monipuolistaa toimintavaihtoehtoja ja mahdollistaa liikunnan huomioimisen virkkutoiminnassa. Luvussa 3.3 tuotiin esille liikunnan monet hyvät vaikutukset lapsen stressin säätelyyn, hyvinvointiin ja oppimiseen, joten salin käytöllä olisi paljon positiivisia vaikutuksia. Havaintojen perusteella kahden viikon aikana vain yksi ihminen käytti salia ja ohjasi siellä toimintaa lapsille. Pohdinkin, mitä tukea tarvittaisiin, että kasvattajat saadaan sitoutumaan toimintaan salissa sekä näkemään sen monet mahdollisuudet virkkutoiminnassa.

Useissa vastauksissa tuli esille, että virkkutoimintaan kaivattiin **muutakin tekemistä leikin rinnalle** muun muassa pedagogiikalla perustellen. Toiminnoiksi ehdotettiin taide- ja ilmaisulähtöistä toimintaa, kynätehtäviä, pelejä, erilaisia pöytäpuuhia sekä teemojen ympärillä työskentelyä. Tärkeänä pidettiin myös mahdollisuutta kirjojen lukemiseen, rauhoittumiseen ja lepoon. Paanasen tutkimuksen perusteella lapsen hyvinvointiin liittyikin merkittävästi se, onko hänellä tekemistä vai ei (Roos 2015, 128). Myös Vasu (2022) ohjaa huomioimaan monipuolisia toiminnan mahdollisuuksia. Nämä ovat oleellisia asioita kehittämistyössä. Roosin väitöskirjatutkimuksen mukaan lapset kokivat yhdessä toimimisen ja mahdollisuuden osallistua kasvattajan järjestämään toimintaan kuten liikuntahetkiin ja askarteluun mielekkääksi. Muina mielekkäinä toimintoina lapset mainitsivat esimerkiksi pelaamisen, piirtelyn ja muovailun. Leikki ja yhteinen tekeminen kaverin kanssa olivat kuitenkin kaikista mieluisinta. (Roos 2015, 120, 128, 158.) Raportin luvuissa 2 ja 3 tuodaan esille pedagogisen toiminnan suunnittelua ja erilaisia menetelmiä, mitkä ohjaavat osaltaan monipuolisen toiminnan tarjoamiseen ja Vasun laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueiden huomioimiseen. Nämä on hyvä huomioida toimintaa suunniteltaessa.

Ajattelen, että muunlaisen toiminnan kuin leikin esille tuominen virkkutoiminnassa, voi olla osittain perusteltua näkemystä toiminnan monipuolisuudesta, mutta myös jäänteitä aikuisjohtoisesta pedagogisesta toiminnasta. Lisäksi asiaan voi vaikuttaa, että aikuisen on helpompi ohjata omaa toimintaansa aikuisjohtoiseen tai tietyn tehtävän mukaiseen toimintaan kuin lapsista lähtöisin olevaan spontaaniin toimintaan. Roos (2015, 162) tekikin tutkimuksensa perusteella havainnon, että kasvattajien vuorovaikutus lasten kanssa liittyi pitkälti aikuisjohtoiseen toimintaan. Monipuolisen toiminnan painottamisen vaarana on liiallinen aikuislähtöinen toiminta, joten on tärkeä muistaa mahdollistaa lapselle valinnanvapaus ja vapaaehtoisuus osallistumiseen.

Monet kaipasivat **selkeyttä** virkkutoimintaan. Vastauksissa näkyi eräänlainen virkkuajan rikkoisuus ja monet työtehtävät, ei varsinainen virkkuajan arvo osana päivää. Selkeyden haasteena koettiin monet huomioon otettavat asiat kuten kasvattajien lapsiryhmän ulkopuoliset työt, tauot sekä nukkuvista ja heräävistä lapsista huolehtiminen. Lisäksi ei oikein tiedetty, mitä odotuksia virkkutoiminnalle ja omalle roolille oli tai mikä oma paikka ja vastuu on.

Muutamissa vastauksissa toivottiin kiinteitä lapsiryhmiä selkeyttämään toimintaa. Selkeyden puute voikin mielestäni olla osaltaan syy siihen, että virkkutoiminta ei ole tavoitteellista ja pedagogista. Nyt monet eri huomioon otettavat asiat vaativat liian ison osan itse lasten kanssa tehtävän työn sijaan. Lämsä (2021, 84) toteaa, että selkeä toimintamalli auttaa kasvattajia hakeutumaan vuorovaikutukseen lasten kanssa sekä huomioimaan lasten aloitteita ja heitä kiinnostavia asioita. Uskon, että selkeyden tarpeeseen vastaaminen lisää toiminnan laatua, vahvistaisi vuorovaikutusta sekä osallisuutta ja loisi paremmat mahdollisuudet kehittämistoiminnan onnistumiseen ja vaikuttavuuteen.

Sitoutumisen haasteena nähtiin kasvattajien sitoutumattomuus sekä yleisesti että lasten kanssa toimimiseen. Vastauksista tuli esille, että kasvattaja jäi helposti vahtimaan lapsia ja seurailemaan sivusta, eikä ollut läsnä lapsia varten. Vastauksien perusteella uskon, että yksi sitoutumista heikentävän asia on ollut selkeyden puute. Toisaalta sitoutumiseen tarvitaan ymmärrystä ja vastuun ottamista yhteisestä työstä laadukkaasti varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi. Ehkä myös pedagogiikan syvämpi ymmärrys voisi auttaa näkemään oman työnsä arvon, mikä heijastuisi työhön sitoutumisena. Toisaalta voihan sitoutumisen puutteen takana olla myös arkinen väsymys, motivaation tai tiedon puute. Kyseisiä asioita näkyi muutamissa vastauksissa. Jos näin on, virkkutoiminnan kehittämisessä on pohdittava myös toteutuksen kuormittavuutta ja mielekkyyttä, vaikka lapsen etu tietenkin on etusijalla.

Leikin merkitys leikkinä itsenäisen tai osana pedagogiikkaa korostui lähes jokaisessa vastauksessa. Leikin mahdollisuuksia haluttiin vaalia. Virkkuaika nähtiin hyvänä mahdollisuutena pitkäkestoiselle, luovalle ja rikkaalle leikille sekä kaverisuhteiden vahvistamiselle. Joissain vastauksissa koettiin, että virkku ympäristö ja leikkivälineet tarjoavat tukea leikille. Se on hyvä huomio, joka usein jää muiden asioiden varjoon. Mietin, onkohan kommentin pohjalla havainto siitä, että lapsen leikki virkkutiloissa näyttäytyisi erilaisena kuin omassa ryhmässä leikkittäessä.

Monissa vastauksissa leikki näyttäytyi ainoastaan lasten vapaana toimintana. Vastauksien perusteella osan mielestä se oli hyvä niin, mutta toisissa vastauksissa kaivattiin kasvattajaa tukemaan, ohjaamaan ja sitouttamaan lasta leikkiin. Kyseiset vastaukset korreloivat hyvin luvun 3.2 aikuisen rooliin leikeissä. Saattaa olla, että vapaan leikin painottavien vastausten takana on sitoutumattomuus lasten toimintaan. Toisaalta kyse voi olla myös tiedon ja osaamisen puutteesta, miten kasvattaja voi leikkiä tukea. Jos tietoa leikin tukemisen keinoista ja leikin hyödyistä hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle lisättäisiin kuten luvussa 3.1 kuvataan, se voisi vahvistaa aikuisen pedagogista otetta ja sitoutumista leikkiin. Kaikki tämä todennäköisesti heijastuisi leikin mahdollisuuksien hyödyntämiseen ja leikkiä sekä leikkitaitoja edistävään toimintaan. Tähän liittyy vahvasti myös vuorovaikutustaitojen tukeminen.

Pedagogiikka-teeman alle tuli paljon vastauksia yli kysymysrajojen. Nähtävillä oli yleinen pohdinta pedagogiikasta ja sen puutteesta sekä kehittämistarpeesta virkkutoiminnassa. Virkkutoimintaan kaivattiin kokopäiväpedagogiikan näkökulmaa, aikuisen sitoutumista, lasten ohjaamista, vuorovaikutusta ja monipuolista toimintaa. Pedagogiikan osalta nähtiin tärkeäksi, että aikuiset huomioivat lasten tarpeita ja yksilöllisyyttä, mikä tulikin esille haasteena sekarühmät-teeman kohdalla. Monipuolinen toiminta, etukäteissuunnittelu ja kasvattajan ohjaama toiminta koettiin pedagogisesti tärkeäksi. Toisaalta suunnittelun ja kasvattajan ohjaamisen rinnalla vastauksissa korostettiin lasten osallisuuden ja lapsilähtöisyyden huomioimista, lasten ottamista mukaan suunnitteluun ja mahdollisuutta leikkiä. Monissa vastauksissa pidettiin tärkeänä lapsen mahdollisuutta valita tekemisensä ja leikkinsä. Osallisuuden pedagogiikka on kuitenkin paljon muutakin kuin tekemisen valitsemista kuten luvussa 2.3 tuotiin esille. Jotta osallisuus toteutuu, on pohdittava aidosti osallisuutta vahvistavia tekijöitä, aikuisen roolia ja vuorovaikutuksen merkitystä. Osallisuus arvona tulee pitää koko ajan tietoisesti mielessä, mikä puolestaan edistää osallisuuden toteutumista. Vastauksia lukiessa huomasin, että pedagogiikan ymmärtämisen taso oli jonkin verran vaihtelevaa. Osalle se oli enemmän aikuisen ohjaamaa toimintaa, kun taas osa näki vuorovaikutuksen, osallisuuden ja leikin olevan osa pedagogiikkaa. Pohdin, tuettaisiinko vuorovaikutusta tai painotettaisiinko vuorovaikutteista toimintakulttuuria enemmän, jos sen ymmärrettäisiin olevan osa pedagogiikkaa.

Muodostuneiden teemojen lisäksi vastauksissa tuli esille, että virkkutoiminnan haasteena on yleinen suunnitelmallisuuden puute ja muutoksen itsessään tuomat haasteet. Toisaalta taas virkkutoiminta nähtiin mahdollisuutena monipuoliseen pedagogiseen toimintaan ja rikastuttavana osana lasten päivää.

Aineistosta nousi hyvin esille asioita, minkä takia tavoitteellinen, suunnitelmallinen ja pedagoginen virkkuaika ei nyt toteudu. Samoin se, että muutosta kaivataan. Virkkutoimintaan ei ole luotu toimivia rakenteita eikä yhtenäisiä käsityksiä kasvattajan roolista ja virkkutoiminnan tavoitteista. Virkkutoimintaa ei ole suunniteltu eikä pohdittu osana pedagogista varhaiskasvatuspäivää. Ehkä on haastava mieltää tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa ajankohtaan, jolloin osa lapsista nukkuu päiväunia. Lisäksi virkkuaikaan kasvattajilla on paljon lapsiryhmän ulkopuolisia tehtäviä.

4.5 Aineiston vaikutus virkkutoiminnan kehittämiseen

Aineistosta nousi jonkin verran esille, että lapsituntemusta virkkutoimintaan osallistuvista lapsista tulisi lisätä, jotta heidän tarpeitaan voidaan paremmin huomioida ja pedagogiikkaa vahvistaa. Uskon, että tähän auttaa lämmin vuorovaikutustapa ja sitoutuneisuuden vahvistaminen. Lisäksi jonkinlainen yhteinen keskustelu voisi vahvistaa lapsituntemusta.

Virkkutoimintaan kannattaisi lisätä jakotiloja ottamalla sali käyttöön. Näin pystyttäisiin vastaamaan lisätilan tarpeeseen ja huomioimaan toimeksiannossa toivottu tilojen monipuolinen

käyttö. Sali tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan, leikin ja liikunnan yhdistämiseen sekä tilaa vaativiin että teemaleikkeihin.

Tarve selkeyteen tuli niin vahvasti esille sekä aineistosta että käymissäni keskusteluissa, että kyseiseen asiaan täytyy etsiä ratkaisu. Virkkutoimintaan tulee luoda kunnolliset rakenteet. Lukujärjestys, jossa huomioidaan virkkuaikaan oleellisesti vaikuttavat työtehtävät ja muut asiat, voisi tuoda vastauksen tähän haasteeseen. Sen avulla voisi myös ohjata tilojen aktiivista käyttöä. Uskon, että lukujärjestys vahvistaisi sitoutumista ja vapauttaisi keskittymään laadukkaaseen virkkutoimintaan. Rinnalla tulisi olla mielekäs, arkea sujuvoittava toimintamalli, jossa virkkutoiminta nähdään osana kokopäiväpedagogiikkaa. Sitoutumista voisivat vahvistaa myös tiedossa olevat virkkutoiminnan tavoitteet ja kasvattajan tarkempi, avattu rooli. Sitoutuneisuuden lisääminen on tärkeää, koska kehittämistyön vaikutukset näkyvät arjessa vain, jos kehittämiseen ja toimintaan sitoudutaan.

Leikki on perusteltua säilyttää virkkutoiminnan keskeisimpänä toimintamuotona sekä vastauksen että luvun 3.1 perusteella. Kasvattajan roolia leikin tukemisessa ja leikkiympäristöjen kehittämässä tulee kuitenkin vahvistaa kuten vastaukset ja luku 3.2 viitoittavat. Havainnointi ja pedagoginen dokumentointi toimisivat hyvinä välineinä leikin pedagogiikan vahvistamisessa.

Leikin lisäksi virkkutoimintaan kaivattiin monipuolista toimintaa, mikä on perusteltua myös Vasun näkökulmasta. Monipuolista toimintaa voisi rakentaa pedagogisen suunnittelun avulla tekemällä esimerkiksi jonkinlaiset toimintakortit työn tueksi. Suunnittelun pohjalla olisi hyvä huomioida Vasun varhaiskasvatustoiminnan pedagogisen suunnittelun viitekehys (Kuvio 1). Samalla vastattaisi tavoitteeseen saada virkkutoiminta suunnitelmalliseksi, tavoitteelliseksi ja pedagogiseksi. Aineiston perusteella erityisesti liikunta ja toiminta salissa tarvitsee tukea.

Vastauksien ja toimeksiannon perusteella pedagogiikan kehittäminen on keskeisin asia virkkutoiminnassa. Pedagogiikassa merkittävimmät tekijät ovat kasvattajan Vasu-tietoisuus, pedagoginen ymmärrys ja vuorovaikutus, mitkä tuotiin esille luvussa 2.1. Kyseisten asioiden takia kehittämistä ohjaamaan voisi luoda virkkutoiminnan pedagogisen viitekehysten, joka pohjautuis lukuihin 2 ja 3. Viitekehys vahvistaisi pedagogiikkaa ja kasvattajan roolia. Sen pohjalta olisi mahdollista rakentaa myös virkkutoiminnan tavoitteet. Kehittämisen menetelminä on hyvä hyödyntää erilaisia keskusteluja ja palavereja, jotta yhteinen käsitys pedagogiikasta ja tavoitteellisuudesta virkkutoiminnassa saavutetaan. Lisäksi lapsen ääni tulisi saada esiin.

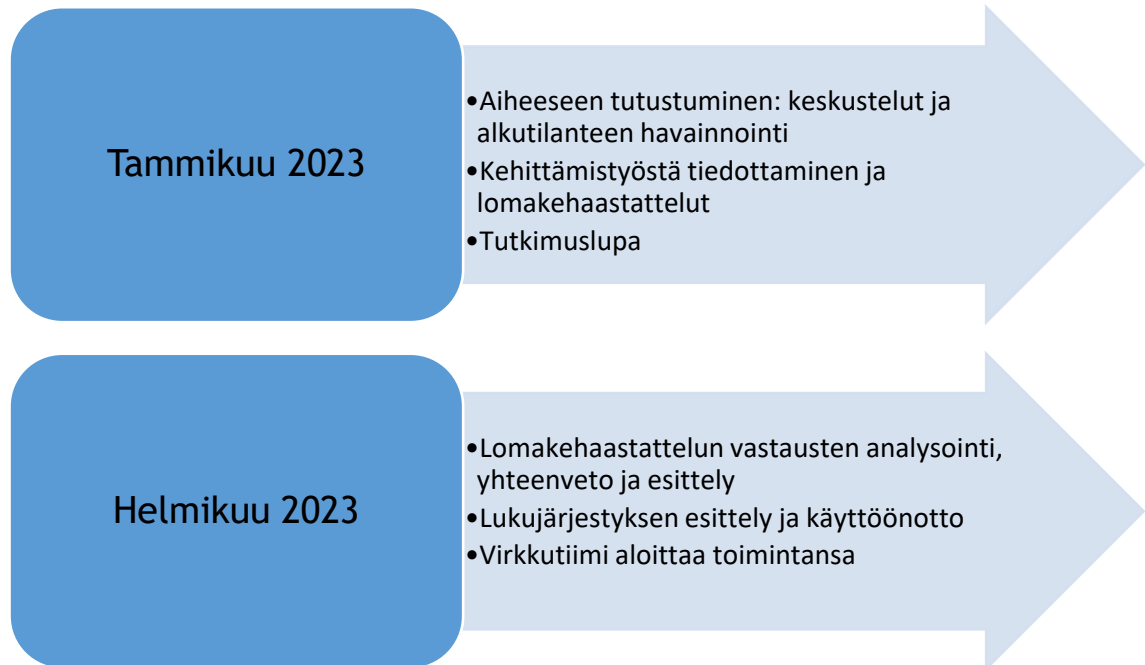
Lomakehaastattelun vastaukset, tehdyt havainnot sekä toimeksiannon ja suunnitteluvaiheen aikana käydyt keskustelut olivat hyvin samansuuntaisia ja tukivat tosiaan. Ne vahvistivat, että virkkutoiminnan kehittäminen oli tarpeellista ja alussa asetetut tavoitteet olivat edelleen perustellut. Vastauksissa esiin tulleet tarpeet ja näkemykset olivat hyvin samansuuntaisia myös opinnäytetyön tietopohjan kanssa. Se vahvisti, että suunniteltua tietopohjaa ei tarvitse

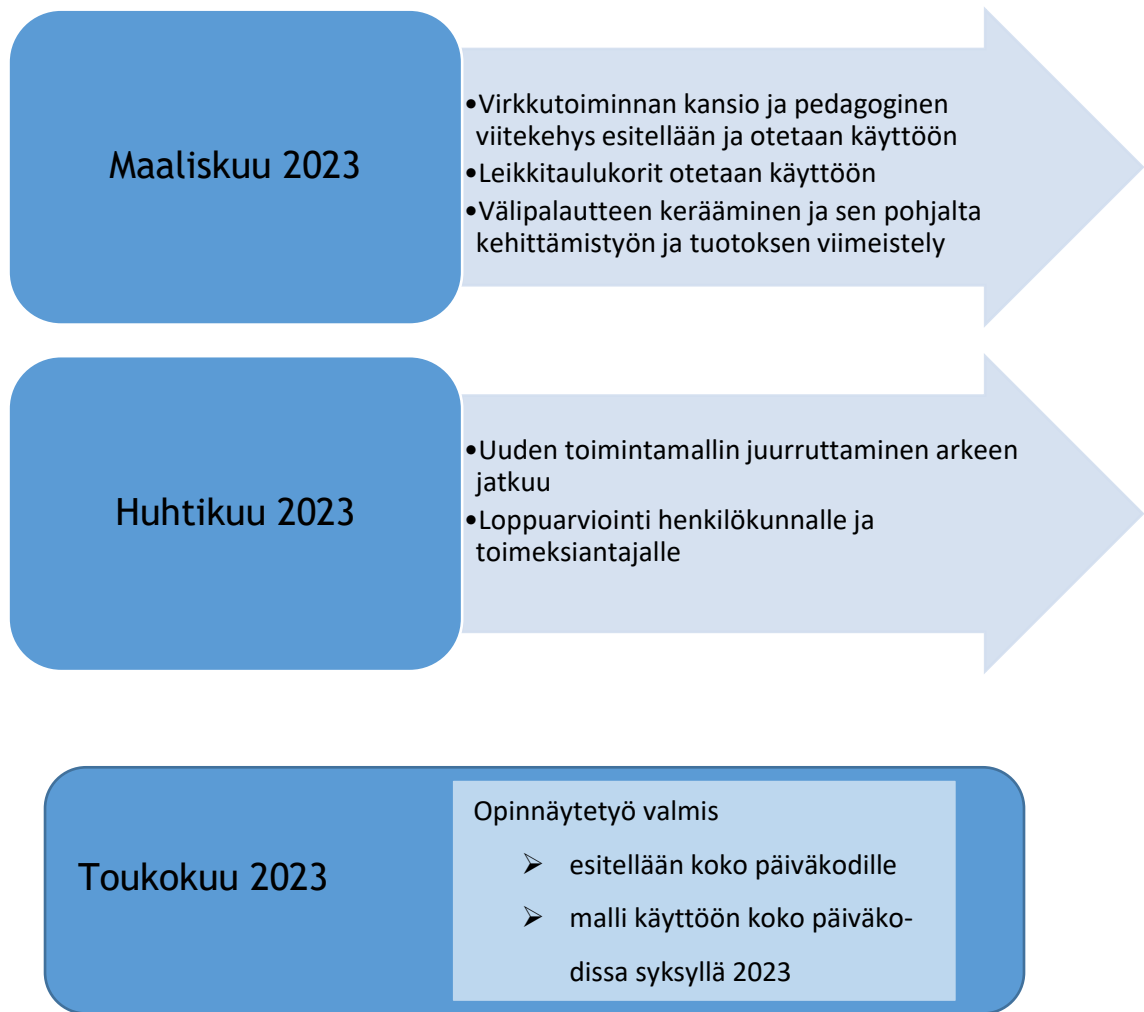
muokata, vaikka se Puusan ja Juutin (2020, luku 4) mukaan olisi laadullisessa tutkimuksessa mahdollista aineiston analysoinnin jälkeen tarpeen vaatiessa. Päätin jatkaa tietopohjan vahvistamista ja syventämistä.

Tein yhteenvedon tutkimusaineistosta ja ajatuksista, miten ne ohjaavat kehittämistyötä toimeksiannon ja tietopohjan kanssa. Jotta kehittäminen etenisi yhteistyössä ja suunnitelmallisesti vastaten henkilökunnan tarpeisiin olisi mielestäni hyvä perustaa virkkutiimi kehittämisen tueksi. Kehittämismenetelminä olisi tärkeä huomioida erilaiset keskustelut ja palaverit.

5 Kehittämistyön prosessi

Kehittämistyö eteni toimeksiannon jälkeen aiheeseen tutustumisella, havainnoinnin ja keskustelujen avulla sekä lomakehaastattelulla tehdyllä alkutilanteen kartoittamisella. Niiden pohjalta varsinainen kehittäminen saatiin käyntiin. Kehittämiseen kuului keskusteluja, palavereja ja materiaalin vaiheittainen käyttöönotto. Kehittämisprosessi on kuvattu tiivistetysti kuviossa 2.

Kuvio 2: Kehittämispöytäkirja tiivistetysti

Kehittämispöytäkirjan kuviossa tulee hyvin esille kehittämistyön opinnäytetyön aikataulu. Lisäksi kuviossa näkyy, että kehittämistyö jatkuu vielä opinnäytetyön jälkeenkin ja laajenee koko päiväkotiin.

5.1 Palaverit ja materiaalin käyttöönotto

Erilaiset palaverit ja keskustelut olivat merkittävä osa kehittämistä ja vaikuttivat lopulliseen tuotokseen. Ne vahvistivat yhteistyötä, yhteisen suunnan löytymistä ja kasvattajan roolin rakentumista. Valmistetut materiaalit eivät olleet vain lopputulos vaan osa kehittämistyötä ohjaten kohti tavoitteita. Niiden vaiheittainen käyttöönotto tuki edellä mainittuja asioita sekä koko kehittämispöytäkirjaa. Palaverien järjestäminen päiväkodin arjessa oli haasteellista ja siksi painotus oli virkkutiimin palavereissa ja kehittämistyön alussa päiväkodin viikkopalavereissa. Paikalla olleet sitten jakoivat tiedot ryhmiinsä. Palavereissa hyödynnettiin ryhmäkeskustelun piirteitä, jotka Valtosen & Viitasen (2020, luku 7) mukaan ovat ilmapiirin luominen, keskustelun ohjaaminen kohti tavoitetta, kyseleminen, kuuntelu ja kannustus keskustelun tukena sekä

yhteenvedon tekeminen. Palavereissa hyödynnettiin myös dialogia. Dialogin avulla kuunnellaan ja kohdataan erilaisia näkemyksiä ennakkoluulottomasti (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 86). Näillä keinoilla palavereissa ja keskusteluissa saatiin arvokasta tietoa, mahdollistettiin kuulluksi tuleminen ja vaikuttamismahdollisuudet.

Tammikuussa 2023 kävin keskusteluja toimeksiantajan ja kahden varhaiskasvatuksen opettajan kanssa virkkutoiminnan kehittämistä ja sen tavoitteista. Lisäksi tein luvussa 3.2 kuvaamani havainnoinnin. **Viikkopalaverissa 18.1.2023 kerrottiin virkkutoiminnan kehittämisen aloittamisesta.** Sen jälkeen keskusteltiin vielä erikseen kehittämistoimintaan osallistuvien ryhmien edustajien kanssa. Keskustelussa nousi esille toive, että virkkutoiminta saataisiin selkeämmäksi ja kaikki virkkuaikaan tapahtuvat työtehtävät huomioitaisiin. Ajatus toimintaa tukevasta materiaalista koettiin hyväksi.

1.2.2023 viikkopalaverissa kerrottiin lomakehaastattelun analysoidusta vastauksista ja miten ne vaikuttavat kehittämiseen. Lisäksi esittelin tekemäni lukujärjestyksen perusteluineen. Perusteluissa tuli esille aineistosta nousseet tarpeet, johtajan antamat reunaehdot sekä työn itsessään asettamat reunaehdot kuten henkilöstön määrä ja lapsiryhmän ulkopuoliset työt. Kehittämisen eteneminen vaiheittain, aloittaen lukujärjestyksen käyttöönotolla ja lisäsen sisältöä myöhemmin, koettiin hyväksi. Lukujärjestys sovittiin otettavaksi käyttöön **6.2.2023.** Palaverin jälkeen jaettiin virkkutoiminnan lapset pienryhmiin yli ryhmärajojen huomioiden lasten ikä, kehitystaso ja sosiaaliset suhteet. Palaverissa päätettiin perustaa virkkutiimi kehittämisen tueksi.

2.2.2023 kävin ohjauskeskustelun opinnäytetyöni ohjaajan kanssa kehittämistyöni tavoitteista, tämän hetken tilanteesta ja tiedoista sekä keräämästäni tietopohjasta. Oppimisprosessin seurauksena päädyin aivojen levon ja lapsilähtöisyyden huomioimaan toimintatapaan, jossa aikuisen rooli rakentuu sitoutumisen, vuorovaikutuksen, ohjaamisen, ideoimisen, pedagogisen tietoisuuden ja osallisuuden huomioimisen ympärille. Tarkoituksena ei ole lisätä aikuisen ohjaamaa toimintaa vaan mahdollistaa tietynlainen aivolepo ja omaehtoista, Vasuun pohjautuvaa toimintaa ilman suorittamista. Tuotoksena olisi jonkinlainen ohjeistus virkkutoimintaan, leikkitaulu tekemisten valintaa varten ja toimintamalli, jossa olisi yhteinen aloitus. Päiväkodin johtaja piti kyseistä suuntaa hyvänä. Päätimme kuitenkin aloittaa sovitusti lukujärjestyksen mukaan toimien ja lisätä sisältöä sekä tarkentaa toimintamallia myöhemmin. Perustimme myös virkkutiimin, johon kuuluu minä kehittämistyön vastuuhenkilönä, kehittämistoimintaa koskevien ryhmien varhaiskasvatuksen opettajat ja päiväkodin johtaja mahdollisuuksiensa mukaan. Opettajien pedagoginen asiantuntemus ja vastuu muodostuivat tärkeimmiksi kriteereiksi virkkutiimin kokoonpanoa pohdittaessa.

6.2.2023 lukujärjestys otettiin käyttöön.

6.2.2023 oli virkkutiimin palaveri, jossa tarkennettiin kehittämissuunta ohjauskeskustelun ja päiväkodin johtajan kanssa käydyin keskustelun pohjalta. Materiaalia, jossa on virkkutoiminnan pedagoginen viitekehys, tietoa virkkutoiminnasta, sen tavoitteista ja aikuisen roolista, pidettiin hyvänä. Toimintamalli, jossa kasvattaja kokoaa lapset yhteen ja tekemiset valitaan leikkitaulujen kuvien ja oman nimen avulla, koettiin hyväksi. Se haluttiin kuitenkin toteuttaa niin, että lapsilla on kiinteät pienryhmät ja sovittu tilakierto. Leikkitaulujen käyttö toteutettaisiin erikseen joka tilassa. Malli olisi selkeä lapsille ja toimisi paremmin eri aikataulujen takia. Näin toimimalla vähennettäisiin myös lasten odottelua ja ylimääräisiä siirtymiä, mikä on tietenkin lapsen etu. Vaikka kiinteä lapsiryhmäjako ja tilakierto toisaalta rajaavat osallisuutta, nähtiin, että kasvattaja joutuu joka tapauksessa rajaamaan lasten toimintaa jollain tavalla, joten ristiriitaa osallisuuden kanssa ei synny. Ajateltiin, että selkeä struktuuri, tieto tiloista ja toiminnoista sekä pienempi kiinteä ryhmä jopa vahvistaisi lapsen osallisuutta. Luovasta 2.3 löytyy perusteita kyseiselle näkemykselle. Mielestäni lapsiryhmäjako, jossa lasten tarpeet ja sosiaaliset suhteet huomioidaan, palvelee lasten hyvinvointia ja stressin säätelyä. Lopuksi oltiin yksimielisiä siitä, että ensin halutaan rauhassa opetella lukujärjestyksen mukaan toimimista ja muu sisältö ottaa käyttöön vasta vähän myöhemmin.

27.2.2023 virkkutiimi kokoontui suunnittelemaan toiminnan sisältöä. Palaverin aluksi esitellin raakaversioiden virkkukansiota ja ehdotukseni leikkitaulujen kuvakortteihin, jotka pohjautuivat luomaani virkkutoiminnan pedagogiseen viitekehukseen, Vasuun, aineistossa ilmenneisiin näkemyksiin ja tiloissa mahdollistuviin toimintoihin. Kansiota ja kuvakortteja pidettiin tavoitteiden suuntaisina. Yhdessä keskustellen jatkettiin sisällön syventämistä, aikuisen roolin ja tavoitteiden tarkentamista. Sovittiin myös, että sisällön kehittelyä jatketaan pohtien teemoja ja lapsista lähteviä aloitteita virkkutiimissä myöhemmin keväällä. Myös lasten tilakiertoa muokataan tarpeen mukaan. Palaverissa käydyt syvällisemmät keskustelut pedagogiikasta ja kasvattajan roolista esitellyn materiaalin pohjalta koettiin ammatillisesti hyväksi. Keskustelussa tuli esille, että virkkutoiminta oli alkanut toimimaan mukavasti. Kiinteät lapsiryhmät, joissa oli huomioitu kaverisuhteet ja jonkin verran ikätaso, sekä riittävä aika leikille heijastui kaverisuhteissa jo jonkin verran virkkutoiminnan ulkopuolellakin. Lapsiryhmiin oli alkanut rakentua vähän ryhmähenkeäkin. Kasvattajan oli helpompaa asettua vuorovaikutukseen lasten kanssa, keskittyä ja antautua kulloiseenkin työrooliinsa, kun se oli merkattu lukujärjestykseen. Virkkuajan toiminnasta koettiin nyt myös työn iloa.

1.3 ja 6.3 palaverit kehittämistä koskevien ryhmien hoitajien ja ryhmäavustajan kanssa. Palaverissa esiteltiin virkkutoiminnan kansio, leikkitaulut ja toimintakortti-ideat kuten virkkutiimin palaverissa. Virkkutoiminnan pedagogista viitekehystä käytiin läpi melko tarkasti, mikä johtikin hyvään keskusteluun virkkutoiminnan pedagogiikasta ja kasvattajan roolista. Toisessa palaverissa ilmeni, että Vasun osaamista tarvitaan lisää. Keskustelua käytiin myös lapsiryhmäjaoista ja pienistä muutostarpeista, jotka toteutettiin heti toisen palaverin jälkeen varhaiskasvatuksen opettajan kanssa. Muutosten avulla oli tarkoitus tukea pienryhmien

yhteistoiminnan sujumista, kasvattajan resurssien riittävyyttä sekä sosiaalisten suhteiden kehittymistä ja vahvistumista.

Palaverissa rakentui hyvä yhteishenki ja asiat selkeytyivät avaten positiivisempaa lähestymistä ja yhteishenkeä kehittämistoimintaan. Tämä vahvisti tunnettani, että kaikkien kehittämiseen osallistuvien kanssa tulee löytyä aikaa keskustella kunnolla, jotta kehittäminen on yhteistä, kaikki tulevat kuulluksi ja tieto kulkee. Siitäkin huolimatta, että yhteisen ajan järjestäminen on haastavaa päiväkodin arjessa. Kokonaiskäsitykseni kehittämistoimintaan liittyvissä asioista syventyi palavereissa käydyin dialogin ansiosta. Kun ihminen tulee kuulluksi, hän yleensä kuuntelee myös muita ja ne yhdessä johtavat muutokseen.

7.3.2023 jaettiin ryhmille virkkutoiminnan kansiot ja jokaiseen virkkutilaan leikkitaulukorit. Näiden kautta virkkutoimintaan saatiin Vasun mukainen, pedagoginen sisältö ja vastattiin kehittämiselle asetettuihin tavoitteisiin. Materiaalien toimivuutta sovittiin testattavaksi välipalautteeseen asti. Sen jälkeen tehtäisiin tarvittavat muutokset, jotta materiaali vastaa annettuihin tavoitteisiin ja luo tukea sekä sujuvuutta pedagogiseen arkityöhön.

5.2 Välipalaute

Välipalaute (liite 2) kerättiin ryhmäkohtaisesti 20.3-23.3. Yleisesti oltiin tyytyväisiä tämän hetken virkkutoimintaan, joka oli käynnistynyt paremmin ja nopeammin kuin odotettiin. Virkkuaika oli nyt rauhallisempaa ja toiminta oli Vasun mukaista, mielekästä, pedagogisempaa ja laadukkaampaa kuin aikaisemmin. Tilojen, välineiden ja materiaalien käyttö oli tehostunut. Lasten liikkuminen oli lisääntynyt salin käytön myötä. Virkkutoiminta oli raamien kautta muodostunut täysipainoiseksi osaksi varhaiskasvatuspäivää eikä sen toteutuminen ollut enää riippuvainen kasvattajasta. Ryhmien välinen yhteistyö oli lisääntynyt.

Lukujärjestys oli tuonut selkeyttä ja raameja virkkutoimintaan. Se koettiin pääsääntöisesti selkeäksi ja helppolukuiseksi. Kasvattaja tiesi nyt, missä hänen milloinkin kuuluu olla. Jotkut kokivat, että mallin sisäistäminen ja käyttö vaatii vielä lisää aikaa. Yhdessä ryhmässä koettiin, että lapsiryhmäjako oli tukenut ikätasoista vertaisryhmätoimintaa. Tämä näkyi erityisesti nuorimpien lasten pienryhmässä. Leikkitaidot olivat vahvistuneet ja tulleet esille, mikä heijastui kaverisuhteisiin myös virkkuajan ulkopuolella.

Virkkukansion sivut koettiin hyviksi, erityisesti uusille työntekijöille, sijaisille ja opiskelijoille. Virkkutoiminta oli avattu hyvin ja kansion sisältö tuki aikuisen roolia. Palautteessa muistutettiin, että ryhmien on tärkeä perehdyttää uudet henkilöt virkkutoimintaan. Leikkitaulujen kuvat tukivat pedagogista toimintaa esimerkiksi ideoina, mitä lasten kanssa voi tehdä. Haasteena nähtiin eriävien aikataulujen takia, että virkkutoimintaan saavutaan vähän eri aikoihin.

Lasten virkkuryhmät koettiin liian isoiksi ja yksi tila liian pieneksi suhteessa lapsiryhmän koon. Vastaukseen oli kirjattu, että sille ei oikein voi mitään. Toisaalta oli myös pohdintaa, voitaisiinko yläkerran tiloja hyödyntää, mutta se asettaisi haasteen, miten aikuiset saataisiin riittämään.

Tällä hetkellä virkkutoimintaan ei kaivattu varsinaista muutosta tai lisää kehittämistä. Koettiin, että virkkuaika toimii nyt hyvin ja vielä ollaan ”sisäänajovaiheessa”. Pidemmällä tähtäimellä toimintaa voisi kehittää sisällöllisesti eteenpäin ja leikkitaluihin lisätä toimintavaihtoehtoja. Kehittämisen osalta koettiin merkittäväksi, että kehittäminen oli yhden henkilön johtamaa, hänellä oli keskustelevala työote ja esimiehen tuki. Näin haasteet saatiin ratkaistua nopeasti ja asiat etenivät sujuvasti. Lisäksi sitoutuminen kehittämiseen on ollut parempaa. Vastauksessa todettiin, että toteutettua kehittämisen mallia kannattaisi hyödyntää jatkossakin.

Vastausten perusteella virkkukansioon tai leikkitalukoreihin ei tehty muutoksia. Koreihin lisättiin ompelu-, tehtävä- ja värityskuvakortit sekä valmistettiin tarvittava materiaali niiden toteuttamiseen. Palautteen perusteella koin, että virkkutiimin palavereja olisi hyvä jatkaa, jotta sisältöä saadaan kehitettyä eteenpäin ja leikkitaluihin lisää vaihtoehtoja. Ryhmäkokoja ja lisätiloja virkkukäyttöön on hyvä pohtia. Resurssit ovat kuitenkin rajalliset, joten kokonaiskuvaa täytyy hahmottaa laajemmin ja esimiehen kanssa asiaa pohtien. Pohtiminen ja asian tiedostaminen voi synnyttää ratkaisuja, vaikka niitä ei heti löytyisikään. Välipalautteesta voisi päätellä, että kehittäminen on edennyt oikeaan suuntaan ja vastannut tarpeeseen. Nyt on tärkeää, että kehittäminen jatkuu ja toimintamalli vahvistuu.

Toimeksiantajan puolelta ei tullut muutostoiveita. Hänen näkökulmastaan virkkutoiminta toimii logistiikan osalta mukavasti ja henkilökunta vaikuttaa tyytyväiseltä. Nyt on aika seurata, miten pedagogiikkaa toteutuu. Kävimme hänen kanssaan välipalautteet lävitse ja keskustelimme, miten ryhmäkokoihin ja tilantarpeisiin reagoidaan. Päädyimme kuitenkin siihen, että muutoksia ei tehdä, koska ne johtaisivat moneen muuhun ongelmaan. Pohdintaan päätettiin ottaa, aletaanko satu- ja lepoheikketkin toteuttamaan lasten virkkuryhmissä.

Välipalautteessa ei ilmennyt erityisiä muutostarpeita, minkä uskon johtuneen siitä, että kehittäminen toteutettiin yhteistyössä ja haasteisiin pyrittiin löytämään ratkaisuja nopealla aikataululla. Lisäksi tulee muistaa, että tuotos ei ollut itse tavoite vaan osa koko kehittämisprosessia.

29.3.2023 välipalautteet käytiin lävitse virkkutiimissä. Koska ryhmäkokoihin ja tiloihin ei nyt voida vaikuttaa, päätettiin jatkaa näin. Keskustelussa heräsi ajatus, että myöhemmin kevään aikana salin leikkitalukoriin voisi kerätä liikuntaleikkikortteja ideoinnin tueksi. Seuraava virkkutiimin palaveri sovittiin toukokuulle, jolloin syvennytään sisällön jatkokehittelyyn ja pohtimaan mahdollisia teemoja. Lisäksi keskusteltiin, että virkkutoiminta pienryhmissä

laajennettaisiin koskemaan myös lepohetkeä syksystä 2023 alkaen. Toteutus pyritään tekemään suunnitelmallisesti ja kehittämisenäkökulma huomioiden.

27.3.2023 viimeistellyt virkkukansiot jaettiin ryhmille ja täydennetyt materiaalit kokonaisuudessaan olivat valmiit.

4.4.2023 jokaiselle kehittämistoimintaan osallistuvalla **jaettiin henkilökohtainen arviointi- ja palautekysely** (liite 3). Vastausaikaa annettiin 13.4.2023 saakka. Palautus tehtiin tuttuun tapaan nimettömästi kahvihuoneen palautuslaatikkoon. Vastausten yhteenveto esitellään arviointi ja pohdinta -luvussa 7.1. Kehittämistyö opinnäytetyönä päättyi tähän. Jatkokehittelyluvussa 7.4 esitellään, miten kehittämistoimintaa on suunniteltu jatkettavan laajentaen se koko päiväkodin käyttöön.

6 Uusi tapa toteuttaa virkkutoimintaa ja materiaali toiminnan tueksi

Kehittämistyönä syntynyt materiaali on osa kehittämistä ja tavoitteiden toteuttamista, ei vain itseisarvoinen lopputulos. Materiaalia tuleekin tarkastella osana kehittämisprosessia sekä työkaluina kehittämistyön tuomien muutoksien juurruttamisessa käytäntöön. Materiaali on toteutettu aineiston analyysin, opinnäytetyön tietopohjan ja palavereissa saadun tiedon perusteella tukemaan ja sujuvoittamaan virkkutoiminnan toteuttamista osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää.

6.1 Toimintamalli ja kasvattajan rooli

Uudessa toimintamallissa on oleellista, miten kasvattaja omalla toiminnallaan vaikuttaa virkkuajan pedagogisuuteen, ilmapiiriin ja oppimisympäristöön. Vasun (2022, 34) mukaan ilmapiiriin tulee olla turvallinen ja toisia huomioiva, kasvattajan tehtävänä on olla lapsen tukena ja apuna itsensä ilmaisemisessa ja itsesäätelystä. Ilmapiiriä rakennetaan virkkutoiminnassa lämpimän vuorovaikutustavan, kasvattajan sitoutumisen ja mukavan yhteisen tekemisen kautta yhteisöllisyyttä vaalien. Näiden samojen elementtien kautta rakentuu koko toimintakulttuuri sekä psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö, jotka toimivat pohjana osallisuuden, hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksille. Kasvattajan tarjoamat mahdollisuudet pedagogisen ymmärryksen kautta ovat osa oppimisympäristöä.

Vasun laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat pohjana uudessa toimintamallissa. Osallistuminen ja vaikuttaminen huomioitiin virkkutoiminnan pedagogisessa viitekehyksessä ja kasvattajan roolissa, ja se konkretisoitui lämpimän vuorovaikutustavan ja leikkitaulujen kautta. Lasten kiinnostuksen kohteiden ja aloitteiden huomioiminen kirjattiin kasvattajan rooliin.

Koska virkkutoiminta toteutetaan kolmen ryhmän yhteistoimintana, se mahdollistaa lasten tutustumisen uusiin kavereihin ja kasvattajiin osana moninaista yhteisöä. Kasvattajan roolin rakentamisessa huomioitiin lasten ohjaaminen ja tukeminen itsensä ilmaisemisessa, vuorovaikutuksessa, ristiriitojen selvittelyssä ja toisen näkökulman huomioimisessa, kiinnittämällä huomiota lämpimään vuorovaikutustapaan. Nämä vastasivat Vasun kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun laaja-alaisen osaamisen tavoitteeseen sekä minä ja meidän yhteisömme oppimisen alueen sisältöihin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot huomioitiin harjoittelemalla omasta hygieniasta sekä omista ja päiväkodin tavaroista huolehtimisena. Lapsille mahdollistettiin liikkuminen ja lepo virkkuaikana. Omien tunteiden tunnistamista ja itsesäätelyn taitoja harjoiteltiin arkisten tilanteiden kautta kasvattajan tuella. Vasun mukaisesti oppimisen ja ajattelun taitoja pyrittiin kehittämään vuorovaikutteisen ja mielekkään toiminnan kuten leikin, liikkumisen, ilmaisun ja osallistumisen kautta. Kun vuorovaikutukseen kiinnitettiin huomiota, vahvistettiin yhteisiä keskusteluja, pohtimista ja ihmettelyä lasten kanssa, mikä heijastui positiivisesti ilmapiiriin. Kasvattajat tukivat lasten keskittymistä ja sitoutumista meneillään olevaan toimintaan.

Uudessa toimintamallissa ryhmän kasvattaja jakaa lapset sovitun pienryhmäjaon mukaisesti tilakierron mukaiseen virkkutilaan omassa ryhmässä vietetyn rauhoittumishetken jälkeen. Oman työtehtävänsä ja mahdollisen virkkutoiminnan tilansa kasvattaja näkee värikoodattuna lukujärjestyksestä. Lukujärjestyksessä on huomioitu virkkutoimintaan osallistuvat ja siitä vastuuta kantavat kasvattajat, nukkuvista ja heräävistä vastuussa olevat kasvattajat, palaverit, opettajien suunnitteluajat ja muut lapsiryhmän ulkopuoliset työt. Lisäksi on huomioitu mahdollisuus pariin lakisääteiseen taukoon. Lukujärjestyksen avulla vastattiin toiminnan ja kasvattajan roolin selkeyden tarpeeseen kuten raportissa aiemmin on tullut esille. Lukujärjestyksen tuoman selkeyden kautta pystyttiin vaikuttamaan myös kasvattajan sitoutuneisuuteen virkkutoiminnassa. Kun tietää paikkansa, tehtävänsä ja roolinsa, on toimintaan helpompi sitoutua. Lukujärjestyksen rakenne vapauttaa kasvattajan keskittymään virkkutoimintaan ja vuorovaikutukseen lasten kanssa, kun muista työtehtävistä ei tarvitse huolehtia. Lisäksi se osaltaan ohjaa kasvattajaa näkemään laadukkaan virkkutoiminnan toteuttamisen merkittävänä osana työtään. On myös lapsen etu, kun kasvattaja tietää roolinsa ja kantaa siitä vastuun. Aikuisen asenne, sensitiivisyys ja sitoutuminen toimintaan heijastaa laatua (Ahonen & Roos 2019, 45).

Virkkutilassa kasvattaja kokoaa lapset mukavaan yhteiseen aloitushetkeen ja esittelee leikki- taulujen avulla tekemisvaihtoehdot. Lapset valitsevat itselleen mieluisan tekemisen nimilappunsa avulla. Toimintaa voi vaihtaa tauluissa olevien vaihtoehtojen mukaisesti. Kasvattajan tehtävä on osallistua, ohjata ja tukea toimintoja, rikastuttaa ja mallittaa leikkejä sekä sitoutua läsnäoloon ja vuorovaikutukseen lasten kanssa. ”Parhaimmillaan aikuinen rikastuttaa toimintaa kannattelemalla lapsen mielikuvia, tuomalla uutta tietoa tai opastamalla uuden taidon

omaksumisessa” (Kalliala 2012, 199). Strukturoitu rakenne, tieto tekemisen mahdollisuuksista ja aikuisen toiminta tukee osallisuutta kuten luvussa 2.3 ja virkkutiimin palaverissa tuli esille.

6.2 Virkkutoiminnan kansio

Jokaiselle kehittämistyöhön osallistuneelle ryhmälle jaettiin virkkutoiminnan kansio (liite 4). Kansioon päädyttiin, koska silloin kaikki materiaali on selkeästi yhdessä paikassa, siitä on helppo nähdä kokonaisuus ja tarkistaa asioita. Uudet työntekijät ja sijaiset voidaan perehdyttää virkkutoimintaan kansion materiaalin avulla. Materiaali on tehty A4 kokoisiksi sivuiksi, jotta ne mahtuvat kansioon ja vaikka seinätilaa on suhteellisen vähän, sivut mahtuvat myös seinille tai kaappien oviin kiinnitettäväksi. Lukujärjestys, tilakierto ja lapsiryhmäjako olivatkin ryhmien seinällä kansioissa olevien sivujen lisäksi.

Kansion sivujen avulla on tarkoitus selventää ja vahvistaa ymmärrystä, miten ja miksi virkkutoimintaa toteutetaan vastaten toimeksiantona annettuihin tavoitteisiin. Kansion sivujen avulla tuodaan esille virkkutoiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus ja pedagogiset perustelut. Koko virkkutoiminnan kehittämisprosessi perustuu pedagogiikan tiedostamiseen ja toteutumiseen niin, että virkkutoiminta muodostuu osaksi kokopäiväistä laadukasta varhaiskasvatusta mahdollistaen rakenteellaan ja toimintatavoillaan lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Ensimmäisellä sivulla kerrotaan mitä ja kenelle virkkutoiminta päiväkodissa on, mitkä ovat virkkutoiminnan tavoitteet ja kasvattajan rooli. Seuraavaksi kansiossa on virkkutoiminnan kartta, jossa havainnollistetaan kuvina virkkuaikana käytössä olevat tilat, ja niissä mahdollistuvat toiminnot. Kartan jälkeen on kirjattuna virkkutoiminnan käytännön toimintamalli. Seuraavalla kahdella sivulla kuvataan tiivistetysti opinnäytetyön tietopohjan perusteella tehty virkkutoiminnan pedagoginen viitekehys. Osa-alueina on pedagogiikkaa, osallisuus, luova ilmaisullinen toiminta, leikki ja liikunta. Pedagoginen viitekehys vastaa myös aineiston analyysissä luvussa 4.4 heränneeseen ajatukseen yhtenäisestä, tietoon perustavasta käsityksestä pedagogiikan osalta, joka on koko virkkutoiminnan perusta.

Lopuksi kansiossa on lukujärjestys, joka esiteltiin toimintamallin yhteydessä, sekä lasten tilakierto ja pienryhmäjako. Malli luo lapsille struktuuria, mahdollistaa ennakoitavuutta ja pysyvyyttä sekä antaa mahdollisuuden me-hengen luomiseen virkkutoiminnassa. Lisäksi tieto käytävissä olevista tiloista, toimintamahdollisuuksista ja kavereista, luo paremmat mahdollisuudet osallisuuteen. Lapsiryhmät on muodostettu niin, että tuetaan kaverisuhteita, huomioidaan muiden sosiaalisten suhteiden tuki lapselle sekä lasten ikä ja kehitystaso. Tilakierto osaltaan mahdollistaa lapsille monipuolisen, vaihtelevan toiminnan mahdollisuudet virkkuaikana kuten liikkumisen, taiteellisen toiminnan, erilaiset leikit, pelit ja levon.

6.3 Leikkitaulut ja toimintakuvat monipuoliseen Vasu-perusteiseen toimintaan

Ajatus leikkitauluihin kypsyi opettajan kanssa ohjauskeskustelussa ja jalostui lopulliseen muotoonsa virkkutiimin palaverissa. Jokaiseen virkkutilaan jaettiin kori (liite 5), jossa on kolme A4 kokoista laminoitua leikkitaulua, Papunetistä otetut kuvat kyseisessä tilassa mahdollistuvista leikeistä ja toiminnoista sekä lasten laminoidut nimilaput. Näin materiaalit ovat aina helposti käyttövalmiina. Leikkitaulut pohjautuvat leikkialuepedagogiikkaan, josta kerrottiin tarkemmin luvussa 3.2. Virkkutoiminnassa lasten lukumäärää tekemistä kohden ei kuitenkaan ole rajattu. Kasvattajan rooli on havainnoida lasten valintoja ja niistä syntyviä tilanteita, tarvittaessa auttaa tekemisen valinnassa ja leikkineuvotteluissa sekä mieluisan tekemisen löytämisessä.

Kasvattajan on tärkeä huomioida lasten halut ja tarpeet, jotka eivät aina ole yhdensuuntaisia. Vapauden ja osallisuuden rinnalla kasvattajan on toisinaan tärkeää auttaa lapsi voittamaan itsensä ei niin kiinnostavan toiminnan parissa ja sitä kautta mahdollistaa kiinnostus uusiin toimintoihin (Kalliala 2012, 204.) Leikkitaulun toimintamalli vastaa myös tähän tarpeeseen. Kasvattajalle jää kuitenkin vastuu huolehtia kyseisen asian ja osallisuuden tasapainosta lapsen edun mukaisesti. Lapsen sitoutuminen tekemiseen kertoo, palvelevatko tekemismahdollisuudet hänen kehitystarpeitansa ja tarvitaanko kasvattajalta tukea, jotta tekeminen olisi lasta tyydyttävää (Kalliala 2012, 201). Leikkitaulujen avulla on tarkoitus strukturoida, ohjata ja sitouttaa toimintaan, mutta myös tarjota vaihtoehtoja, ideoita ja valinnan vapautta. Kasvattajan vastuulla on huomioida lasten osallisuus, tarpeet, tilanteet ja tilanteiden vaatimat pedagogiset ratkaisut.

Koska tiloissa on erilaisia leikki- ja tekemisvaihtoehtoja, mahdollistuu lapsille monipuolinen Vasun mukainen toiminta ja todennäköisesti myös mielenkiinto toimintaan säilyy. Toiminta- ja leikkikorttien sekä kasvattajan toiminnan avulla toteutetaan Vasun määrittelemiä oppimisen alueita painottaen hyvinvointia tukevia ja lapselle luonnollisia toimintatapoja: leikkiä, liikuntaa ja luovaa, ilmaisullista toimintaa. Monipuolisten tekemisvaihtoehtojen avulla lapsella on vapaus valita eikä hänen tarvitse suorittaa virkkuaikaa aikuisjohtoisesti. Kun tekeminen on lapselle mielekäästä ja hänen osallisuutensa huomioidaan, stressitasot eivät nouse ja lapselle mahdollistuu aivojen rentoutuminen, mikä on tärkeää virkkutoiminnassa (Rintakorpi 2023).

Kuvien vaihtoehdot on rakennettu Vasu-pohjaisen pedagogisen suunnittelun avulla huomioiden Vasun oppimisen alueita, tilassa mahdollistuvat toiminnat, lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä virkkutoiminnan tavoitteet. Kuvissa on erilaisia leikkejä ja toimintoja esimerkiksi pelaamista, askartelua, liikuntaleikkejä. Lisäksi on kaksi tyhjää korttia, joiden tarkoituksena on mahdollistaa tilanteen mukainen ja lasten tarpeisiin vastaava toiminta, jota kuvissa ei valmiiksi ole. Lisäksi se voi sisältää jonkinlaisen teematekemisen, projektin tai täysin lapsista lähtöisin olevan idean. Teematekemiset suunnitellaan virkkutiimin palavereissa tai ne

ovat lapsista lähtöisin olevia ideoita. Leikkitaulujen kuvissa on huomioitu myös rauhoittumisen ja levon mahdollisuus rauhallisen tekemisen, kirjojen lukemisen ja oleilun kautta.

Vasun oppimisen alueista kielten rikas maailmaa harjaantuu vuorovaikutuksen ja osallisuuden kautta keskusteluiden, leikkien ja toiminnan avulla. Lapsilla on mahdollisuus kirjojen katselemiseen ja kuuntelemiseen, lorutteluihin, hassutteluihin ja omiin tarinoihin. Ilmaisun monia muotoja mahdollistetaan tarjoamalla välineitä itsensä toteuttamiseen esimerkiksi maalaamiseen ja piirtämiseen. Lisäksi lapsilla on mahdollisuus laulaa, liikkua ja toteuttaa draamallista toimintaa. Kasvattaja sitoutuu vuorovaikutukseen, tarvittavaan ohjaamiseen sekä tukemaan itse prosessista nauttimista ja kokemista. Kasvan, liikun, kehityn -oppimisen aluetta toteutetaan erityisesti salissa. Tilana se mahdollistaa lasten omaehtoisen liikkumisen, liikuntaleikit sekä kehon hahmotuksen ja motoristen taitojen monipuolisen harjoittelemisen. Tutkin ja toimin ympäristössäni toteutuu matematiikkaan liittyvien tehtävämönisteiden kautta.

Päiväkodissa, jossa kehittämistyö toteutetaan, on tehty ilmaisun ja liikunnan vuosikello. Siinä on vuoden kierron mukaan jaettu, mitä asioita milläkin vuosineljänneksellä erityisesti painotetaan huomioiden lasten ideat ja kiinnostuksenkohteet. Virkkutoiminnassa tarjottavissa toiminnan mahdollisuuksissa on tarkoitus hyödyntää näitä painotusalueita ja lapsista ilmenneitä ideoita. Tietoja vaihdetaan virkkutiimin palavereissa ja luonteissa yhteyksissä arjessa. Näin eri ryhmissä toteutettavia, ideoituja ja suunniteltuja toimintoja voidaan jakaa ja laajentaa useamman lapsen hyödyksi. Esimerkiksi yhdessä ryhmässä työskenneltiin pöytäteatteriteeman ympärillä ja näin virkkutoiminnassa lapsille tarjoutui mahdollisuus draamalliseen ilmaisuun pöytäteatterin keinoin.

Toiminta- ja leikkikorttien avulla tuetaan myös Roosin (2015) tutkimuksessa esille tulleita lasten toiveita päiväkodissa: leikki, vertaissuhteet ja aikuisen järjestämä toiminta. On hyvä pitää mielessä, että vaikka lapsi valitsee jonkun toiminnan kortin avulla, niin toteutumisen muoto on aina ainutlaatuinen ja lapsen näköinen. Kasvattajan on rohkeasti lähdettävä mukaan sekä tuettava idean mahdollistumista ja kehittymistä. Tämä onnistuu hyvin lämpimän vuorovaikutustavan kautta. Valitettavasti Roosin (2015) tutkimustuloksissa ilmeni, että kasvattajan ja lapsen vuorovaikutus painottuu lähinnä ohjattuihin hetkiin, joten vuorovaikutukseen lapsesta lähtevissä hetkissä on tietoisesti kiinnitettävä huomiota.

Jokaisessa tilassa on valittavissa useampia leikkejä. Leikkimahdollisuudet ja välineet ovat monipuoliset mahdollistaen rooli-, rakentelu-, pienhahmo- ja liikuntaleikit. Leikki haluttiin säilyttää johtavana toimintamuotona luvussa 3.1 esille tulleiden lapsen hyvinvointia ja kehitystä eteenpäin vievän merkityksen ja lomakehaastattelun vastauksissa esille tulleiden leikin mahdollisuuksien vaalimisen takia. Uudessa toimintamallissa painotetaan kasvattajan roolia vapaan leikin tukijana ja rikastuttajana. Virkkutoiminta mahdollistaa ajallisesti hyvät olosuhteet pitkäkestoiseen leikkiin. Sitä tukee myös mahdollisuus jatkaa leikkiä virkkuaajan jälkeen.

Virkkutoimintaan rakennetaan myös erilaisten teemaleikkien mahdollisuuksia kuten majaleikkiä, kauppaleikkiä ja roolivaateleikkiä.

7 Arviointi ja pohdinta

Arviointia tapahtui koko opinnäytetyöprosessin ja kehittämistyön ajan pyrkien kohti parempaa lopputulosta. Arviointi itsessään on ollut prosessi, jossa asioita on tarkasteltu erilaisista näkökulmista peilaten toimeksiantoon, palautteeseen, kerättyyn tietopohjaan ja itsereflektioon. Tähän lukuun on kerätty tiivistetysti tämän hetken arvioitu näkemys kehittämistyön onnistumisesta.

7.1 Työelämäpalautte kehittämistyöstä

Loppuarviointi ja palaute -lomakkeet jaettiin kaikille kehittämistyöhön osallistuvien ryhmien työntekijöille eli yhdeksälle henkilölle. Vastauksia tuli vain neljä, mikä on harmillisen vähän. Pohdin syitä tähän. Palautekyselyn aikaan pari työntekijää oli poissa ja yhdessä ryhmässä oli työntekijävaihdos juuri samaan aikaan. Ne saattavat osaltaan selittää pientä vastausmäärää. Välipalautteesta ei myöskään ole pitkä aika, mikä saattoi heijastua palautusmäärään. Saatu palaute oli kuitenkin hyvää ja samansuuntaista välipalautteen kanssa. Heidän näkemyksensä mukaan kehittämistyössä oli onnistuttu.

Uuden toimintamallin ja materiaalin koettiin vastaavan kehittämistarpeisiin ja tavoitteisiin ”hyvin” tai ”erittäin hyvin”. Kaikki nähtiin toimivan moitteettomasti, virkkutoiminta oli nyt selkeämpää ja ainakin hoitajat olivat eri työtehtävissä lasten kanssa tasapuolisesti. Toimintamallin ja materiaalin koettiin palvelevan arkityötä ”tosi hyvin, helpottaa arkea”. Lukujärjestys koettiin selkeäksi ja helppolukuiseksi, kaikki tietävät ”mitä, missä, milloin”. ”Ihanaa, kun joku miettinyt kaiken valmiiksi, itse tarvitsee vain heittäytyä mukaan”. Lukujärjestys oli mahdollistanut hyvin opettajien suunnitteluajat ja henkilökunnan riittävyden joka paikkaan. Materiaalin koettiin tuovan virkkutoimintaan ryhtiä, selkeyttä ja monipuolista toimintaa sekä auttavan myös sijaisia ja muita uusia työntekijöitä. Heidän perehdyttämiseensä tulisi kuitenkin kiinnittää enemmän huomiota.

Kehittämisprosessista ei tullut kritiikkiä. Tiedotus koettiin onnistuneen ”ok” tai hyvin. Järjestettyihin palavereihin oltiin tyytyväisiä. ”Pikkupalaverit” väliaikatiedoista ja akuuteista ongelmista koettiin onnistuneiksi prosessin etenemisen kannalta. Palautteessa todettiin, että ongelmakohtiin löytyi aina ”apu/ratkaisu”. Vastajaat kokivat, että kehittäjänä olen ”hyvin” tai ”erittäin hyvin” kysellyt mielipiteitä sekä ottanut ne huomioon. Asioita muutettiin palautteen, muutostoiveiden yms. perusteella.

Palautteissa kiiteltiin isosta, hienosti tehdystä työstä. Lisäksi todettiin, että tästä on hyvä jatkaa. Palautteessa tuotiin esille, että koska opinnäytetyönä kehittäminen päättyy, olisi esimiehen kanssa tärkeä sopia jatkosta ja nimetä vastuuhenkilö virkkutoimintaan.

Toimeksiantaja antoi oman palautteen Laurean lomakkeen avulla. Hänen mukaansa virkkutoiminnan kehittämiseksi oli tilausta. Sitä on yritetty kehittää aikaisemminkin, mutta suunnitelmallisuus oli puuttunut. Nyt luotua virkkutoiminnan mallia tullaan jatkamaan ja laajentamaan koko päiväkodissa sekä mahdollisesti kaupungin muissakin varhaiskasvatyüksiköissä. Uutena asiana ilmeni, miten hyvin virkkutoimintaa saatiin kehitettyä, kun sille luotiin pedagogiset tavoitteet ja se suunniteltiin ja organisoitiin hyvin. Palaute henkilökunnalta oli myös hyvää alun hämmennyksen ja vastustelujen jälkeen.

Toimeksiantajan mukaan opinnäytetyöntekijä hoiti työnsä vastuullisesti alusta loppuun. Yhdessä käytiin keskusteluja ja pohdintoja asioista. Saadut palautteet käytiin aina yhdessä keskustellen läpi ja pohtien, mitä muutoksia toteutetaan. Opinnäytetyöntekijän rinnalla toimi virkkutiimi. ”Työskentely opinnäytetyöntekijän kanssa oli sujuvaa ja mielenkiintoista”.

7.2 Oma arviointi kehittämistyöstä

Kehittämistyön teoreettinen viitekehys vastasi mielestäni virkkutoiminnalle asetettuihin tavoitteisiin hyvin. Vahva Vasu-pohja ja arvostetut ammatilliset lähteet olivat vakuuttava peruste toiminnalle ohjaten kehittämistyön suuntaa. Valittu teoreettinen viitekehys ohjasi huomioimaan lapsen hyvinvointia, osallisuutta ja lapsen luonnollisia toimintatapoja huomioimaan toimintaan sekä kasvattajan roolin tietoiseen vahvistamiseen. Pedagogiikan näkökulma, joka painottui kokopäiväpedagogiikkaan, hyvinvointiin, vuorovaikutukseen, pedagogiseen ymmärrykseen ja kaiken pohjalla olevaan Vasu-pohjaiseen suunnitteluun, palveli virkkutoimintaa. Virkkutoimintaan kerätty pedagoginen viitekehys haastaa osaltaan koko päiväkodin toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä vuorovaikutuksen, osallisuuden ja kasvattajan roolin osalta. Kehittämistyön lopputulos ja tuotos olisi ollut varmasti jokseenkin erilainen, jos kehittäminen olisi toteutettu toisenlaisesta viitekehuksesta katsottuna.

Tapaustutkimuksen näkökulman avulla kehittäminen kohdistui yleistämisen sijaan toimeksiantoon ja kohderyhmään sekä heidän tarpeidensa ja arkitodellisuuden huomioimiseen. Kehittämiseksi rakennettiin myös vahva tietopohja. Tulokset ovat silti hyödynnettävissä virkkutoimintaan ja kokopäiväpedagogiikan näkökulmaan varhaiskasvatuksessa laajemminkin.

Lomakehaastattelu menetelmänä oli onnistunut valinta. Sen avulla kohderyhmä saavutettiin hyvin. Avointen kysymysten ansiosta saatiin selville kehittäjän näkökulmasta tärkeitä asioita ja mahdollistettiin kohderyhmälle vapaus tuoda näkemyksiään ja heille tärkeitä asioita esille. Näin saatiin kattavasti tietoa, mitä kehittämistyössä, toimintamallissa ja valmistettavassa materiaalissa tulee ottaa huomioon, jotta asetetut tavoitteet saavutetaan. Analysoiduista

vastauksista kerrottiin päiväkodin viikkopalaverissa, joten osalle tieto tuli vain palaverimuis-
tion kautta. Saattaa olla, että tätä kautta saatu tieto ja sen yhteys kehittämiseen, jäi aluksi
vähän etäiseksi. Alussa toteutettu havainnointi oli hyvä täydentävä menetelmä lomakehaas-
tattelun rinnalla.

Kehittämistyön prosessissa osittainen osallistumiseni vahvisti arkitodellisuuden näkökulmaa
ja sain arvokasta tietoa kehittämisen tilanteesta ja tarpeista. Jos opinnäytetyö olisi toteu-
tettu pidemmällä aikavälillä ja tarve kehittämisen aloittamiseen ei olisi ollut niin akuutti,
olisi ideointi- ja suunnitteluvaiheeseen kannattanut käyttää enemmän aikaa ja rakentaa vah-
vempi tietopohja jo kehittämistyön aikaisemmassa vaiheessa.

Aikatauluhaaste opinnäytetyön ja päiväkodin arjen osalta heijastui kehittämiseen muutenkin.
Kaikkien vaiheiden yhteiseen pohdintaan ei ollut riittävästi aikaa ja kehittäjän osuus painottui
melko paljon. Toisaalta välipalautteessa koettiin myös hyväksi, että yksi henkilö vei asioita
vahvasti eteenpäin, kun työskentelytapa oli kuitenkin keskustelevalta. Helmi-maaliskuun vaih-
teessa käydyt palaverit virkkutiimin ja kaikkien kehittämistä koskevien ryhmien työntekijöi-
den kanssa olivat onnistuneita ja tärkeitä. Niissä kohdattiin rauhassa, saatiin jaettua tietoa ja
yhdessä kehitettyä virkkutoimintaa syvemmälle. Ne myös vahvistivat yhteistä ymmärrystä ke-
hittämisen osalta. Palaverien myöhäisen ajankohdan hyvä puoli oli, että tietopohja oli valmis
ja tuotoksen valmistelu hyvällä mallilla. Se mahdollisti kehittämistyöstä keskustelun konk-
reettisesti ja syventäen.

Tiedotus prosessin aikana olisi pitänyt hoitaa paremmin ja kasvotusten. Nyt tieto ei aina saa-
vuttanut kaikkia oikea-aikaisesti tai tieto eteni toisen käden tiedon kautta. Päiväkodin hekti-
sen arjen takia oli haasteellista irrottaa useampi kasvattaja ryhmästä samaan aikaan ja use-
aan kertaan, mikä asetti omat rajaehdonsa. Palautteessa tiedonkulkuun oltiin kuitenkin tyyty-
väisiä.

Kehittämisprosessin alussa olin arka ja kokematon. Koin roolini sekä osana työyhteisöä että
kehittäjänä ristiriitaiseksi. Oli vaikea ajatella itseään asiantuntijan roolissa. Tämän takia en
onnistunut alussa ohjaamaan kehittämistyötä riittävän selkeästi uskoen siihen, mitä teen. Se
hankaloitti jonkin verran kehittämistyön selkeyttä ja etenemistä, ehkä jopa osaltaan heikensi
henkilökunnan sitoutuneisuutta alkuvaiheessa. Työpanokseni kehittämistyöhön opinnäyte-
työnä, asetetut tavoitteet ja aikataulut veivät kehittämistoimintaa kuitenkin koko ajan eteen-
päin. Valmistauduin palavereihin hyvin ja huolehdin, että työskentelimme kohti tavoitteita ja
esiin tulleet haasteet ratkaistiin. Kehittämistyön edetessä ja positiivisen palautteen kautta
vahvistuin kehittäjänä, mikä heijastui koko kehittämisprosessiin. Luvussa 5 palaverityöskente-
lyä on kuvattu tarkemmin. Kehittämistyön prosessin haasteista huolimatta tavoitteet mieles-
täni saavutettiin melko hyvin.

Uudet toimintatavat, toimintamalli ja valmistettu materiaali vastasi mielestäni hyvin kehittämistyölle asetettuja tavoitteita ja tarkoitusta sekä tukivat kehittämistä. Virkkutoiminta onnistuttiin kehittämään osaksi pedagogista varhaiskasvatuspäivää. Toimintatavoissa huomioitiin kattavasti toimintaan vaikuttavat asiat: selkeys, kasvattajan rooli ja pedagogiikka. Virkkutoiminnan kansion, toimintamallin ja leikkitaulujen sisällön avulla virkkutoimintaan tuli suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta, toiminnalla oli pedagoginen perustelu. Suunnittelun perustana oli lapsen hyvinvointi, tarpeet ja kiinnostuksen kohteet sekä Vasu. Kun toteutetaan Vasuun perustuvaa toimintaa, on toiminta tavoitteellista ja suunnitelmallista.

Virkkutoiminnan kansio loi selkeät raamit virkkutoimintaan tavoitteiden, kasvattajan roolin ja pedagogisen viitekehyksen kautta. Kansio oli selkeä ja ytimekäs paketti, josta on helppo ja nopea tarkistaa asioita. Myös uuden työntekijän on helppo päästä toimintaan mukaan sen avulla. Eräs sijainen antoikin positiivista palautetta materiaaleista, niiden selkeydestä ja ohjauksesta työn sujuvuuteen. Lisäksi hänen mielestään oli hienoa, että virkkutoimintaan oli kiinnitetty huomiota ja sitä oli kehitetty. Kansio ja A4 kokoiset paperit muovitaskuissa olivat hyvä valinta. Paperit pysyivät hyvin tallessa ja kansioon on helppo lisätä materiaalia, jos tarvetta ilmenee. Lisäksi papereita on helppo käyttää sekä kansiossa että seinällä. Uuden toimintakauden alkaessa lukujärjestys ja lapsiryhmät pystytään muokkaamaan ajantasaisiksi.

Virkkukoreissa oleva valmis materiaali: leikkitaulut, kuvat toimintaan ja lasten nimet helpottivat käytännön toteutusta. Laminoituina ne olivat kestäviä ja helppokäyttöisiä. Kuvat vastasivat suunniteltuja virkkutoiminnan tavoitteita ja sisältöjä. Kuvia on helppo lisätä tarpeen ja suunnittelun pohjalta. Kuvien avulla virkkutoiminnan tekemismahdollisuudet monipuolistuivat ja toimintaan tuli pedagogisempi työote. Kasvattaja sitoutui toimintaan laittaessaan leikkitaulun kuvia ja lapsi valitessaan nimilapun avulla tekemisensä. Lapsen valinta ohjasi kasvattajaa tarvittavaan rooliin lapsen valitseman toiminnan onnistumiseksi eli ohjaamiseen, keskittymisen ja vuorovaikutuksen tukemiseen sekä leikkiin sitouttamiseen, sen rikastuttamiseen ja mallittamiseen. Kyseinen toiminta lisäsi myös läsnäoloa ja vuorovaikutusta lasten kanssa tilanteen vaatimalla tavalla. Työhön sitoutumista ja työn mielekkyyttä lisää, kun kasvattaja tiedostaa, että hänen toiminnallaan on merkitystä.

Kasvattajan **rooli** saatiin selkeämmäksi ja sitoutuneemmaksi lukujärjestyksen avulla. Se heijastui myös positiivisempänä ilmapiirinä, kun ei tarvinnut jatkuvasti sopia aikuisten paikkoja ja miten eri työtehtävät resursoidaan. Kasvattajan pedagogista roolia onnistuttiin vahvistamaan virkkukansiossa olevilla tavoitteilla, aikuisen roolilla ja pedagogisella viitekehyksellä. Se oli riittävän laaja, jotta tietoa sai tarpeeksi, mutta riittävän lyhyt, että se on mahdollista lukea työn lomassa ja palata tarvittaessa. Värien avulla eriteltyt osa-alueet mahdollistavat myös haluttujen asioiden tarkistamisen nopeasti.

Kasvattajan rooli mielestäni vahvistui jonkin verran vuorovaikutuksen ja pedagogisen tietoisuuden osalta, mutta erityisesti aktivoitumalla tarjoamaan monipuolista tekemistä ja sitoutumalla virkkuajan toimintaan. Kehittämiprosessi oli verrattain lyhyt pedagogisen roolin vahvistumisen osalta. Rakenteet ja materiaali loivat siihen kuitenkin hyvän pohjan. Roolin vahvistumiseen vaikuttaa myös jokaisen omat lähtökohdat kuten koulutus ja yleinen ymmärrys pedagogiikasta. Virkkutoiminnan kehittämistyössä kasvattaja joutui haastamaan itseään ja näkemystään, minkälaisena osana päivää hän virkkutoiminnan näkee. Lisäksi vaatii aikaa, että sisäistää uuden toimintamallin ja lukujärjestyksen sekä oppii käyttämään leikkitauluja. Uskon, että niiden käytön tullessa rutiiniksi, on enemmän aikaa ja tarttumapintaa kehittää omaa rooliaan. Se vaatii henkilökohtaista työstämistä, tiedon käsittelyä ja itsereflektointia. On myös tärkeä muistaa, että kehitettäessäkin on luotettava jokaisen ammattitaitoon ja tapaan toteuttaa asioita, kaikkea ei voi vain määrätä.

Käytettävissä olevat tilat saatiin hyvin käyttöön ja näin toimintaympäristö mahdollisti monipuolisesti erilaisten leikkien ja toimintojen mahdollisuuksia. Tähän auttoi tehty lukujärjestys ja lapsiryhmäkierto, koska käytettävät tilat oli etukäteen suunniteltu ja jaettu. Salin käyttöönotto lisäsi jakotiloja ja siten lapsia oli vähemmän yhdessä tilassa. Tämä laski melutasoa ja vähensi levottomuutta. Salin tullessa aktiiviseen käyttöön, virkkutoimintaan saatiin luontevasti lisättyä lapsen omaehtoista liikuntaa ja hyödynnettyä isoa tilaa muun muassa majaleikkeihin. Salin käyttöä on hyvä vielä syventää esimerkiksi erilaisten teemaleikkien avulla ja tekemällä välipalautteessa toivottuja valmiita liikuntaleikkikortteja saliin.

Oman kokemukseni ja näkemykseni mukaan virkkutoiminta heijastui positiivisesti myös lapsiin. He alkoivat ryhmäytymään omiin virkkuryhmiinsä ja hahmottivat tiloja sekä niissä mahdollistuvia toimintoja. Kyseisten asioiden seurauksena he jopa suunnittelivat tekemisiään jonkin verran etukäteen tai halusivat jatkaa toimintaansa virkkuajan jälkeenkkin. Mielestäni kyseiset asiat ja panostus vuorovaikutukseen rohkaisi lapsia tuomaan toiveitaan ja näkemyksiään enemmän esille. Näkemykseni mukaan lapsen osallisuus vahvistui, koska osallisuuteen kiinnitettiin tietoisesti huomiota. Lasten toiminta on nyt sitoutuneempaa ja monipuolisempaa kuin aiemmin ja he vaikuttavat viihtyvän virkkutoiminnassa. Lasten ja kasvattajien vuorovaikutussuhteet yli ryhmärajojen vahvistuivat. Lapset tietävät, että aikuinen on heitä varten. Kaikkien näiden asioiden myötävaikutuksesta virkkuaika muodostui myös lapselle mielekkääksi ja hyvinvointia palvelevaksi sekä kehitystä ja oppimista eteenpäin vieväksi.

7.3 Ammatillinen kehittyminen

Kehittäjänä tavoitteenani oli kerätä vahva tietopohja kehittämiselle sekä luoda yhteistyöllä toimintamalli ja materiaali, mitkä aidosti palvelevat annettua toimeksiantoa, lapsen hyvinvointia ja pedagogiikan toteutumista. Tavoitteeni vaikuttaa tällä hetkellä toteutuneen. Jos kehittämistyö onnistui hyvin, jää kehitetty malli käytäntöön ja laajentuu koko päiväkodin

käyttöön lisäten laatua sekä tyytyväisyyttä ja sitoutuneisuutta työhön myös virkkuaikana. Tämän tavoitteen toteutumisen voin nähdä vasta myöhemmin, opinnäytetyön loputtua.

Kehittämistyö opinnäytetyönä oli mielestäni ammatillisesti kestävä valinta, koska käytännön työssä varhaiskasvatuksessa tarvitaan kehittämisosaamista. Opinnäytetyön myötä opin kehittämisen menetelmiä ja prosessia, joiden avulla on taitoa tarttua uusiinkin kehittämisen kohteisiin ja ehkä myös havaita niitä helpommin. Oivalsin myös, että kehittäminen vaatii aikaa ja sille tulee rakentaa vahva tietopohja, jotta kehittäminen perustuu oikeisiin asioihin. Lisäksi on tärkeä selvittää kohderyhmän näkemykset ja kehittämiseen vaikuttavat asiat monipuolisesti.

Opinnäytetyön tekeminen opetti suunnittelun, aikataulutuksen, yhteistyön ja keskustelevan johtamisen tärkeyttä. Kehittäjän tulee johtaa ja ohjata toimintaa suunnitelmallisesti kohti tavoitteita sekä huolehtia riittävästä tiedottamisesta. Hänen tulee kyetä perustelemaan toimintaansa ja valintojansa tiedolla. Rinnalla tulee kuunnella ja huomioida kohderyhmän näkemykset ja tarpeet, jotta kehittämisellä tuotetaan vaikuttavuutta. Keskustelulle ja ajatusten vaihdolle tulee olla riittävästi aikaa, ja suuntaa tulee kyetä muuttamaan tarvittaessa. Loppu-tulos muokkautuu aina yhteistyössä kohderyhmän kanssa.

Tärkein oppimani asia kehittämisprosessissa oli, että kehittäjänä tulee luottaa myös omaan osaamiseen ja ammattitaitoon muiden ammattilaisten rinnalla. Silloin pystyy kuuntelemaan ja vastaamaan tarpeisiin paremmin. Valintoja myös punnitsee ja perustelee, eikä ole liian altis muokkautumaan kaikkiin näkemyksiin. Perustellut vastaukset avaavat myös syvällisempää pohdintaa ja keskustelua asioista. Lisäksi itseluottamuksen kautta uskaltaa sanoa selvittävänsä asioita ja palavaansa niihin uudestaan, jos asioita ei heti pysty ratkaisemaan. Näiden oivallusten ansiosta olen ottanut askeleen kohti asiantuntijuutta uudessa tulevassa ammattiroolissani.

Kehittämistyön tietopohjaa laatiessani ja raportin tekstiä työstäessäni ymmärsin, kuinka vahvasti kehittämistyöni pedagoginen viitekehys liittyy kaikkeen toimintaan varhaiskasvatuksessa. Se vahvisti varhaiskasvatuksen pedagogista osaamistani laajemminkin. Osaamista voi hyödyntää erilaisissa arjen tilanteissa ja muussa toiminnan suunnittelussa. Myös Vasun yhteys käytännön työhön vahvistui aikaisemman pintapuolisen ja vahvasti ohjaavan tekstin sijaan. Kattavan tietopohjan hankinnassa opin tiedonhankintamenetelmiä ja erityisesti artikkeleiden ja tutkimustietojen hyödyntämistä. Niiden taitojen avulla osaan nyt ylläpitää ja kehittää ammattitaitoani paremmin.

Koko opinnäytetyön tekeminen vahvisti ammatillisen kehittymisen taitoja kuten palautteen ja ohjauksen vastaanottamista sekä niiden hyödyntämistä omassa työskentelyssä. Vasta kun on pohtinut palautetta, ohjausta ja niiden hyötyjä, voi oikeasti oivaltaa ja oppia jotain. Koko opinnäytetyö onkin haastanut itsereflektioon useita kertoja. Opinnäytetyöprosessin aikana on

avautunut paljon uusia ja laajempia kokonaisuuksia ja merkityksiä tutuiksi luulemilleni asioille. Toisaalta taas monet etäiset tai vaikeat asiat ovat osoittautuneet olevan hyvin yksinkertaisia.

7.4 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö on toteutettu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan tutkimuseettisten ohjeiden mukaisesti noudattaen hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Lisäksi on huomioitu Laurean opinnäytetyön ohjeet. Opinnäytetyön eri vaiheissa olen saanut ohjausta ohjaavalta opettajalta ja opinnäytetyöprosessi on toteutettu suunnitelmallisesti.

Kehittämistyöhön haettiin tutkimuslupa kaupungin varhaiskasvatuspäälliköltä ja toimeksiantajan kanssa tehtiin sopimus opinnäytetyön toteuttamisesta. Opinnäytetyöraportista annettiin yksi kopio toimeksiantajalle ja toinen kaupungin varhaiskasvatuspäällikölle. Opinnäytetyö arvioitiin työelämän, toimeksiantajan ja koulun osalta. Lisäksi se julkaistaan Theseuksessa. Kaikki nämä lisäävät työn luotettavuutta. Tietopohjaa tehdessäni käytin luotettavia, mahdollisimman ajantasaisia lähteitä. Huomioin, että lähteiden kirjoittajat ja materiaalit ovat ammatillisesti arvostettuja. Lähdeviittaukset ja lähdeluettelon tein Laurean ohjeiden mukaisesti. Näin kirjoittaja saa kunnian omasta työstään ja tiedon todenperäisyys on helppo varmistaa.

Opinnäytetyössä ei kerätty henkilötietoja ja aineistoa säilytettiin ulkopuolisilta turvassa. Kehittämistyön päätyttyä aineisto kerättiin kirjekuoreen ja vietiin säilytettäväksi päiväkodin arkistoitaviin papereihin kahdeksi vuodeksi. Sen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisesti. Virallisten palaverien kirjaukset jäivät osaksi päiväkodin muuta arkistointijärjestelmää.

Kehittämistyö toteutettiin huomioiden toimeksiantaja ja asetetut tavoitteet. Valintoja perusteltiin ja hyväksyttiin toimeksiantajalla työn eri vaiheissa. Toimintamallia ja tuotosta kehitettiin koko kehittämisprosessin ajan tarpeisiin vastaavaksi palautteen, keskustelujen ja palaverien avulla. Muutoksia ja tarkennuksia tehtiin tarpeen mukaan. Kaikessa toiminnassa huomioitiin, että se ei loukkaa tai syrji ketään.

Kehittämistyössä toimin osittain kaksoisroolissa, sekä tutkijana/kehittäjänä että osana kehittämiskohteen henkilöstöä. Se toi kehittämiseen väkisin jonkin verran subjektiivisuutta mukaan. Olen kuitenkin pyrkinyt toiminaan koko ajan mahdollisimman objektiivisesti ja perustellusti nojaten pedagogiseen viitekehykseen ja kerättyyn aineistoon kuten raportissa on tullut ilmi.

Tapaustutkimuksessa on oleellista tutkimuksen tarkka kuvaus perusteluineen prosessin alusta aina johtopäätöksiin asti. Kun tutkija perustelee valintansa, hän tekee ajatusprosessinsa näkyväksi. Kaikki tämä lisää myös tutkimuksen luotettavuutta. (Saarela-Kinnunen & Eskola 2010,

191.) Kehittämistyö on toteutettu, dokumentoitu ja raportoitu pyrkien järjestelmällisyyteen ja analyyttisen näkökulmaan. Olen kuvannut ajatteluprosessini ja tehdyt valinnat sekä tutkimusosuuden että kehittämisprosessin näkökulmasta. Tehdyt valinnat perustuvat teoreettiseen viitekehykseen ja kerättyyn aineistoon. Kehittämistyön tarkan raportoinnin ansiosta kehittämisen voisi toteuttaa myös jossain toisessa ympäristössä käyttämällä samoja metodeja. Tulokset voisivat silti olla toisenlaiset, koska jokainen tapaus on aina erilainen ja sidoksissa ympäristöönsä.

Työn tutkimusosan luotettavuutta vahvistaa tiedonkeruu lomakehaastatteluna avoimilla kysymyksillä. Niiden avulla saavutettiin kohderyhmä kattavasti ja pystyttiin mahdollistamaan anonymiteetti, kun vastaukset palautettiin nimettömästi erilliseen palautuslaatikkoon. Opinnäytetyön raportissa ei tuoda esille toimeksiantajaa, päiväkotia tai kaupunkia, mikä vahvistaa anonymiteettiä. Avoimet kysymykset mahdollistivat vapaan ja totuudenmukaisen tavan ilmaista näkemyksiään. Havainnoinnin avulla saadut tulokset olivat hyvin samansuuntaisia lomakehaastattelun vastausten ja alussa käytyjen keskustelujen kanssa, mikä vahvisti tutkimustulosten luotettavuutta. Ennen lomakehaastattelun jakamista kerroin kaikille kehittämiseen osallistuville toimeksiannon, kehittämistyön yhteyden opinnäytetyöhöni ja kehittämistyön tavoitteet. Lisäksi painotin, että lomakehaastattelun vastauksia hyödynnetään opinnäytetyössäni vain, jos he antavat siihen suostumuksensa kirjallisesti lomakehaastattelun lopussa.

8 Johtopäätökset ja jatkokehittely

Kehittämistyö oli ajankohtainen ja kohderyhmässä tarpeellinen. Asetetut tavoitteet saavutettiin hyvin kuten luvussa 7.1 ja 7.2 kuvataan. Virkkutoiminta saatiin osaksi tavoitteellista, suunnitelmallista ja pedagogista varhaiskasvatusaikaa, tilat olivat monipuolisesti käytössä ja aikuisilla selkeä, pedagoginen rooli. Virkkutoiminta onnistuttiin kehittämään Vasuun perustuen. Tavoitteiden saavuttamista tukivat valmistetut materiaalit eli virkkutoiminnan kansio ja leikkitaulut kuvineen, sekä yhteiset keskustelut ja palaverit kehittämistyön aikana. Lisäksi oli tärkeää, että kehittämisellä oli vastuuhenkilö, joka vei toimintaa tavoitteellisesti eteenpäin. Näin kehittämistyöllä kehitettiin virkkutoiminnan lisäksi myös työn kehittämistä. Kehittämisessä sekä lasten kanssa toimimisessa merkittävimmäksi asiaksi nousi vuorovaikutus ja kasvatustajan sitoutuminen sekä pedagoginen ymmärrys asioista. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan avaa uutta käytäntöä työelämästä: yhden tavan, miten päiväunia nukkumattomat lapset huomioidaan ja miten Vasua ja kokopäiväpedagogiikkaa toteutetaan.

Kehittämistyön pedagoginen viitekehys, materiaalit ja kehittämisprosessi itsessään loivat hyvän pohjan virkkutoiminnan syventämiselle ja laajentamiselle. Malli esitelläänkin koko päiväkodille ja se otetaan käyttöön koko päiväkodissa syksyllä. Lisäksi on tarkoitus laajentaa virkkutoiminta käsittämään myös tällä hetkellä erikseen toteutettavat virkkujen lepoetket.

Virkkutoiminnan kehittämistä on hyvä vielä syventää, koska kehittämissaika oli melko lyhyt. Kehittämisellä luottiin hyvä alku ja rakenteet virkkutoimintaan. Kehitetty malli ja materiaali ovat sovellettavissa myös eri toimintaympäristöihin ja luovat siten hyvän pohjan muillekin päiväkodeille kehittää virkkutoimintaa. Ajatus virkuista ja virkkutoiminnasta pedagogisena osana varhaiskasvatuspäivää on ajankohtainen ja Vasuun perustuva ratkaisu.

Virkkutoiminnan arvioinnin ja kehittämisen välineeksi voisi ottaa pedagogisen dokumentoinnin. Nyt virkkutoimintaan kehitettiin rakenteita, uutta tapaa toimia ja kasvattajan roolia. Seuraavaksi olisi hyvä keskittyä lapsen näkökulman selvittämiseen ja sen huomioimiseen virkkutoiminnassa. Vasun mukaan pedagogisessa dokumentoinnissa kehitetään toimintaa yhteisten keskustelujen ja tulkintojen kautta havaintojen ja dokumenttien pohjalta. Niiden avulla saadaan monipuolisesti tietoa lasten tarpeista, mielenkiinnon kohteista, ajattelusta ja oppimisesta. Näin opitaan tuntemaan ja ymmärtämään lasta sekä lapsien välisiä että kasvattajan ja lapsen välisiä sosiaalisia suhteita. (Vasu 2022, 39.) Virkkutoimintaa tulee arvioida myös havainnoimalla, miten lapsi viihtyy ja sitoutuu toimintaansa. Myös virkkutiimin palaverit vahvistaisivat kehittämisen jatkumista. Silloin toiminnan sisältö kehittyisi, pysyisi laadukkaana ja monipuolisena sekä lasten sen hetkiset tarpeet toteutuisivat paremmin. Olisi myös hyvä huomioida, että joku kantaa vastuuta virkkutoiminnasta myös opinnäytetyön päätyttyä.

Lähteet

Painetut

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, L. 2019. Vasun käyttöopas. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia. Nokia: Piia Roos Oy.

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: BoD-Books on Demand.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-78.

Kalliala, M. 2008. Kato mua. Kohtaako aikuinen lapsen päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.

Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 9-29.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 19-45.

Koivula, M. & Eerola-Pennanen, P. 2022. Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta, hyvinvointia. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 257-272.

Lehtinen, E. & Koivula, M. 2022. Leikki yhdistää lapsia ja aikuisia. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus: oppimista, osallisuutta, hyvinvointia. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 181-195.

Martinez-Abarca, T. & Nurmi, R. 2015. Loikaten leikkiin – rohkeasti rooliin. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.

Pusa, T. 2009. Taide kestää elämän – taiteen terapeuttisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (toim.) Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Tampere: Yliopistopaino Oy, 71-79.

Pääjoki, T. 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109-121.

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2011. Liikkuva lapsi. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 136-150.

Raittila, R. 2013. Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino, 69-94.

Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 189-199.

Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuen lapsen itsesäätelyä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Soini, A. & Sääkslahti, A. 2022. Fyysinen aktiivisuus lapsen kasvun ja kehityksen tukena. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 133-148.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2022. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 37-56.

Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Sähköiset

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2020. Taide ja kerronta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Neitola, M., Aerila, J-A., Kauppinen, M. (toim.) Rinnalla – Taide, kerronta ja sosioemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Turun yliopisto; Rinnalla-hanke; Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://aoe.fi/#/materiaali/1467>

Helenius, A. 2022. Leikin moraalista. Teoksessa Havu-Nuutinen, S., Korhonen, R. & Rouvinen, R. (toim.) Tutkimuksesta ja kokemuksesta vahvuutta varhaiskasvatukseen. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology No 23. Joensuu/Kuopio: University of Eastern Finland. Viitattu 7.2.2023. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26781/urn_isbn_978-952-61-4446-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M-J. & Ruokonen, I. 2021. Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 9:2021. Viitattu 7.2.2023. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/05/KARVI_9_2021.pdf

Kangas, J., Ukkonen-Mikkola, T. & Ranta, S. 2022. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka – Kohti teoreettisia määritelmiä. Tutkittua varhaiskasvatuksesta 8/2022. Viitattu 4.1.2023. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2022/08/26/varhaiskasvatuksen-pedagogiikka-kohti-teoreettisia-maaritelmia/>

Karila, K. 2017. Mitä on varhaiskasvatuksen pedagogiikka? Pedagogiikan aika 1/2017, 7-11. Viitattu 4.2.2023. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>

Lämsä, T. 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Kasvatus & Aika 2/2021, 79-86. Viitattu 21.1.2023. <https://doi.org/10.33350/ka.102527>

Neitola, M. & Aerila, J-A. 2020. Sosiaalisemotionaalisia taitoja taiteiden keinoin. Teoksessa Neitola, M., Aerila, J-A. & Kauppinen, M. Rinnalla – Taide, kerronta ja sosiaalisemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Turun yliopisto; Rinnalla-hanke; Opetushallitus. Viitattu 6.2.2023. <https://aoe.fi/#/materiaali/1467>

- Opetushallitus & Kataja, E. 2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa 4/5, Varhaiskasvattajan rooli osallisuuden edistäjänä – tai estäjänä. Osallisuus varhaiskasvatuksessa -videosarja. Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>
- Paalumäki, A. & Vähämäki, M. 2020. Havainnointi organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa Juuti, P. & Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Juuti, P., Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2020. Laadullisen tutkimuksen olemus. Teoksessa Juuti, P., Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Ranta, S., Sajaniemi, N., Eskelinen, M. & Lämsä, T. 2021. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen: Pedagogisen toiminnan edellytykset suomalaisessa päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa. Kasvatus & Aika 2/2021, 60-72. Viitattu 2.1.2023. <https://journal.fi/kasvatusjaika/article/view/103194>
- Roos, P. 2015. Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatus-tieteiden yksikkö. Tampere. Viitattu 15.1.2023. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/96477/978-951-44-9691-2.pdf>
- Roos, P. 2017. Osallisuuden polulla. Pedagogiikan aika 1/2017, 7-11. Viitattu 4.2.2023. <https://www.vol.fi/uploads/2018/10/31eded03-pedagogiikanaikajulkaisu-6.pdf>
- Turja, L. 2011. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. Toukokuu 2011. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti, 24-35. Viitattu 4.2.2023. <https://eceaf.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>
- Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:22. Viitattu 21.1.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75406/OKM22.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Viitattu 3.2.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Valtonen, A. & Viitanen, M. 2020. Ryhmäkeskustelu laadullisena metodina. Teoksessa Juuti, P., Puusa, A. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Helsinki: Gaudeamus.
- Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- YK:n lapsenoikeuksien julistus 1989. Viitattu 6.2.2023 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsenoikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Julkaisemattomat

- Rintakorpi, K. 2023. Opinnäytetyön ohjaus 2.2.2023. Laurea ammattikorkeakoulu. Verkkokampus.

Kuviot

Kuvio 1: Varhaiskasvatustoiminnan pedagoginen viitekehys (Vasu 2022, 38)	11
Kuvio 2: Kehittämispöytätyö tiivistetysti	30

Taulukot

Taulukko 1: Lomakehaastattelun vastausten yhteenveto	24
--	----

Liitteet

Liite 1: Lomakehaastattelu.....	54
Liite 2: Välipalautelomake	55
Liite 3: Loppuarviointi ja palautelomake.....	56
Liite 4: Virkkutoiminnan kansio.....	57
Liite 5: Leikkitaulukorit.....	66

Liite 1: Lomakehaastattelu

Aloituskysely virkkutoiminnan kehittämistä varten

1. Mitä hyvää nykyisessä virkkutoiminnassa on?
2. Miten pedagogiikka toteutuu virkkutoiminnassa?
3. Miten pedagogiikan pitäisi mielestäsi toteutua?
4. Mitä kehitettävää, parannettavaa virkkutoiminnassa on?
5. Mitkä tekijät vaikeuttavat pedagogisen, sujuvan virkkutoiminnan toteutumista?
6. Ideoita ja/tai omien vahvuuksien tarjoamista virkkutoimintaan tai sen kehittämiseen

Myöhemmin haen tutkimuslupaa varhaiskasvatuspäälliköltä, että saisin anonyymisti hyödyntää teiltä kerättyä tietoa myös opinnäytetyössäni. Suostumuksesi opinnäytetyökäyttöön on vapaaehtoinen ja mahdollista perua milloin tahansa.

Vastauksiani saa hyödyntää opinnäytetyössä _____

Vastauksiani ei saa hyödyntää opinnäytetyössä _____

Kiitos vastauksistasi 😊 T. Mari

Liite 2: Välipalaute-lomake

Välipalautekysely ryhmille 20.3.2023

Virkkutoiminnan kehittämisen tavoitteena on saada virkkutoiminta osaksi tavoitteellista, suunnitelmallista ja pedagogista varhaiskasvatusaika, jossa tiloja hyödynnetään monipuolisesti ja aikuisilla on selkeät toimintaroolit. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa aikuisen pedagogista tietoisuutta ja roolia virkkutoiminnassa. Tarkoituksena oli kehittää toimintamalli ja materiaali tavoitteiden saavuttamiseksi. Pedagogiikan osalta tehtiin rajausta kokonaisvaltaisen pedagogiikan näkökulmasta. Tarkoituksena on luoda virkkutoiminta täydentäväksi osaksi varhaiskasvatuspäivää painottaen lasten hyvinvointia ja osallisuutta, aikuisen pedagogista tietoisuutta ja lämmintä vuorovaikutustapaa.

1. Mitä pitäisi huomioida, tarkentaa, korjata tai lisätä toimintamalliin ja/tai valmistettuun materiaaliin, jotta ne palvelisivat työtäsi virkkutoiminnan aikana mahdollisimman hyvin?
2. Saako virkkukansioista ja/tai leikkitaulukoreista pedagogista tukea virkkutoiminnassa työskentelyyn ja omaan rooliin? Mitä kaipaisit lisää ja/tai poistaisit?
3. Onko virkkukansion sivut selkeät ja/tai tarpeelliset? Mitä muutoksia virkkukansio kaipaa tiedollisesti ja/tai visuaalisesti?
4. Muita toiveita tai kommentteja kehittämisprosessiin tai materiaaliin liittyen?

Vastauksia saa hyödyntää opinnäytetyössä ___ Vastauksia ei saa hyödyntää opinnäytetyössä ___

Kiitos vastauksista 😊. T. Mari

Liite 3: Loppuarviointi ja palaute -lomake

Loppuarviointi ja palaute virkkutoiminnan kehittämistyöstä

Virkkutoiminnan kehittämisen tavoitteena oli saada virkkutoiminta osaksi tavoitteellista, suunnitelmallista ja pedagogista varhaiskasvatusaika, jossa tiloja hyödynnetään monipuolisesti ja aikuisilla on selkeät toimintaroolit. Lisäksi tavoitteena oli vahvistaa aikuisenpedagogista tietoisuutta ja roolia virkkutoiminnassa. Tarkoituksena oli kehittää toimintamalli ja materiaali tavoitteiden saavuttamiseksi.

1. Miten kehittämistyönä tuotettu toimintamalli ja materiaali vastasivat virkkutoiminnan kehittämisen tarpeisiin ja tavoitteisiin?

2. Miten toimintamalli ja materiaali palvelevat arkityötäsi virkkutoiminnassa?

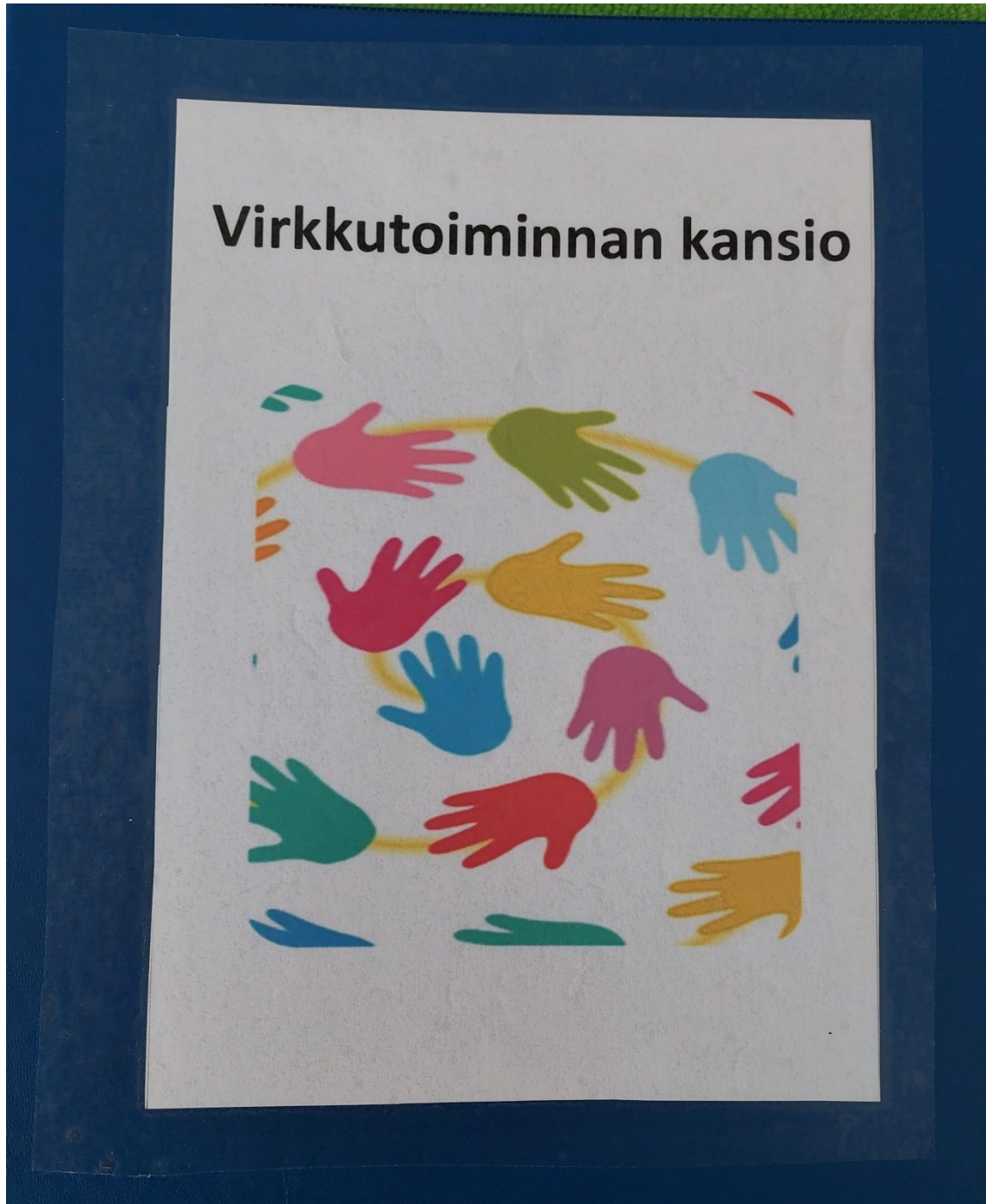
3. Palaute kehittämisprosessista esim. tiedonkulku, yhteistyö, tuliko näkemyksesi huomioon otetuksi, mitä olisit toivonut minulta kehittäjänä

4. Sana vapaa

Opinnäytetyöraportissa saa hyödyntää vastauksiani ____ ei saa hyödyntää vastauksiani ____

Kiitos vastauksista sekä kehittämiseen ja opinnäytetyöhöni osallistumisesta 😊. T. Mari

Liite 4: Virkkutoiminnan kansio

Virkkutoiminta 12-13.15

- Lapsille, jotka eivät nuku päiväunia.
- Omissa ryhmissä vietetyn satuhetken jälkeen.
- Oranssien, Sinisten ja Violettien yhteistyönä.
- Osa pedagogista varhaiskasvatuspäivää, mahdollistaen myös levon ja rauhoittumisen.

Virkkutoiminnan tavoitteet

- Tukea lapsen hyvinvointia ja oppimista lämpimän vuorovaikutuksen, leikin ja mielekkään toiminnan avulla.
- Mahdollistaa aikaa pitkäkestoiselle leikille, jota kasvattaja tukee ja rikastuttaa tilanteen mukaan.
- Tarjota lapsille Vasu-perusteista, monipuolista, pedagogista toimintaa pohjautuen vapaaehtoisuuteen ja lapsen osallisuuteen.

Kasvattajan rooli

- Sitoutuu läsnäoloon ja vuorovaikutukseen lapsen kanssa.
- Ohjaa ja mallittaa vuorovaikutustilanteita.
- Ohjaa, tukee ja rikastuttaa lasten leikkiä ja toimintaa.
- Huomioi lasten aloitteita > tarttuu niihin ja vie eteenpäin.
- Katsoo tilanteita ja toimintaa pedagogisten silmälasien lävitse.
- Sitoutuu virkkutoiminnan kehittämiseen.

Toimintamalli

1. Vie lapset tilakierron mukaisiin ryhmiin

2. Kerää kaikki yhteiseen mukavaan aloitushetkeen

3. Esittele leikkitaulujen avulla päivän leikki-
/toimintavaihtoehdot (yleensä 6)

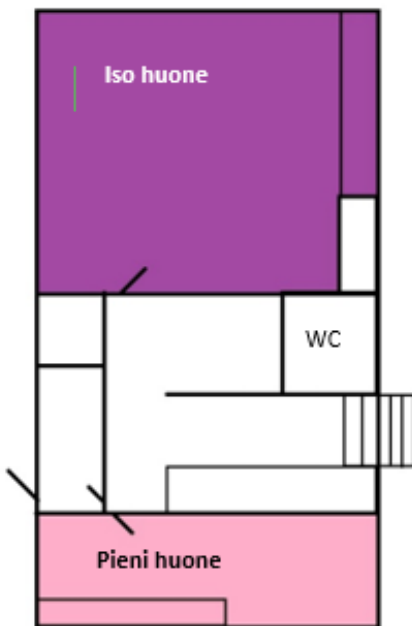
4. Lapset valitsevat nimilapuillaan haluamansa
toiminnan (toimintaa voi vaihtaa)

5. Osallistu, ohjaa ja tue toimintoja.

Rikastuta, mallita ja ohjaa leikkejä tarpeen mukaan.
Sitoudu läsnäoloon ja vuorovaikutukseen lasten kanssa.

Nauti työstäsi lasten kanssa 😊

Alakerta: iso ja pieni huone

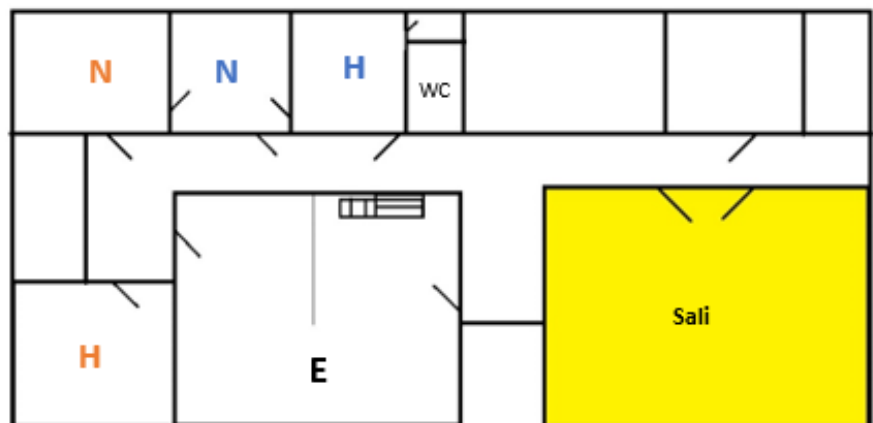

Pieni huone

- maalaaminen, ompelu, värittely
- pöytäpuuhet
- rakentelu: nopperit, legot
- leikkejä: koti-, roolivaate-, lääkäri-, pehmoeläin-, nukkekoti-, dinoleikki, barbit

VIRKKUTOIMINNAN KARTTA

Yläkerta: Oranssit, Siniset, sali

Iso huone

- tehtävät, piirtely, askartelu, muovailu
- pöytäpuuhet, kirjat, pelit
- rakentelu: palikat, dublot
- leikkejä: autot, eläimet, pikkuhahmot, merirosvolaiva

Sali

- liikuntaleikit, tempurata, pallot, leikkivarjo, liikuntalorut
- majaleikki, roolileikki
- rakentelu
- pelit, kirjat
- musiikki

VIRKKUTOIMINNAN PEDAGOGINEN VIITEKEHYS

<h3>Pedagogiikka</h3>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vasun (2022) mukaan pedagogiikka on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistämiseksi. ➤ Pedagogisen toiminnan viitekehys (Vasu 2022) <ul style="list-style-type: none"> -Tavoite: oppiva, hyvinvoiva lapsi, laaja-alaisen osaamisen tavoitteet. -Suunnittelu ja toteutus: lasten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä oppimisen alueet. -Menetelmät: mm. leikin, liikun, osallistun, ilmaisen. ➤ Pedagoginen ymmärrys (Ahonen & Roos 2019) <ul style="list-style-type: none"> -Miten toimin ja miksi, toiminnalle on pedagoginen perustelu. ➤ Sensitiivisyys ja vuorovaikutus (Kangas ym. 2022) <ul style="list-style-type: none"> -Lämmin vuorovaikutustapa: läsnäolo, kuunteleminen, aloitteisiin vastaaminen, empatia (Ahonen 2017). -Merkittävin tekijä laadukkaassa varhaiskasvatuksessa (Kalliala 2008). ➤ Kokopäiväpedagogiikka <ul style="list-style-type: none"> -Panostetaan pedagogisiin kohtaamisiin, osallisuuteen, lasta arvostaviin toimintatapoihin ja hyvinvointiin (Lämsä 2021). -Mahdollisuus osallistua ohjattuun toimintaan muulloinkin kuin aamupäivisin (Ahonen & Roos 2021).
<h3>Osallisuus</h3>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä >>> tulee huomioida hänen kehitystasonsa mukaisesti (YK:n lastenoikeuksien sopimus 1989). ➤ Vasu (2022) <ul style="list-style-type: none"> -Yksi laaja-alaisen osaamisen tavoitteista. -Velvoittaa luomaan osallisuutta tukevia toimintatapoja ja rakenteita, jotta lapsen ymmärrys oikeuksista ja velvollisuuksista sekä tekojen ja valintojen vaikutuksista vahvistuu. ➤ Perustuu kuuntelemiseen ja vuorovaikutukseen <ul style="list-style-type: none"> -Laadukas vuorovaikutus on pohja osallisuuden pedagogiikalle (Ahonen & Roos 2019). ➤ Kasvattajalla tulee olla vahva vasutietoisuus toiminnan pohjalla ja hänen tulee tunnistaa työnsä tavoitteet, ohjaavat arvot ja asiakirjat (Kataja & Opetushallitus 2018). ➤ Yhteisöllisyys (Ahonen & Roos 2021). ➤ Osallisuuden mahdollistumiseen, lapsi tarvitsee kielen tai muun tavan olla vuorovaikutuksessa (Turja & Vuorisalo 2022), vuorovaikutustaitoja (Koivula 2013), riittävästi tietoa ympäristöstä (Turja 2011) ja vaikutusmahdollisuuksistaan (Turja & Vuorisalo 2022).
<h3>Liikunta</h3>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vasu (2022) <ul style="list-style-type: none"> -Liikuntaa tulee toteuttaa säännöllisesti ja tavoitteellisesti sekä luonnollisena osana päivää. -Lapsilähtöisyys ja liikunnan ilo on tärkeää. ➤ Tarjotaan mahdollisuuksia tasapainon, kehonhahmotuksen ja motoristen taitojen harjoitteluun sekä rentoutumiseen (fyysisen aktiivisuuden suositukset 2016). ➤ Vaikuttaa positiivisesti keskittymiseen, havaintojen tekemiseen sekä muistiin ja lieventää stressiä (Sainio ym. 2022). ➤ Liikkuminen ja liikuntaleikit vahvistavat itsesäätelytaitoja ja kehittävät oman toiminnan ohjausta (Sainio ym. 2022).

<h2>Ilmaisu ja luova toiminta</h2>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vasu (2022) <ul style="list-style-type: none"> -Lapselle luonnollinen tapa toimia ja tutustua maailmaan. -Tarjoaa lapsille välineitä oman ajattelunsa, tunteidensa ja havaintojensa esille tuomiseen. -Edistää ajattelua ja oppimista monipuolisesti. -Lapsilla tulee olla käytössään välineitä ja materiaaleja taiteelliseen toimintaan. -Kasvattajan tulee sitoutua lapselle vapauden antamiseen sekä riittävään ohjaukseen. - Musiikillinen-, kuvallinen-, käsityöllinen-, sanallinen- ja kehollinen ilmaisu. ➤ Ilmaisun ja luovan toiminnan tärkein anti on onnistumisen tunteet ja nautinto itse taiteen tekemisestä (Aerila & Kauppinen 2020). ➤ Suurimmat hyödyt näkyvät vahvistuvana itsetuntona ja vuorovaikutustaitoina, ilona omasta ja yhteisestä tekemisestä, osallisuuden kokemuksesta (Kalliala 2012). ➤ Luovan toiminnan positiivisten vaikutusten takia, lapsella tulee olla mahdollisuus päivittäin hyvänlaatuisen luovaan- ja taidelähtöiseen toimintaan sekä taiteen tekemiseen ja siitä nauttimiseen (Juutinen ym. 2021).
<h2>Leikki</h2>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vasu (2022) <ul style="list-style-type: none"> -Leikki on lapsen tapa kokea, käsitellä ja tutkia maailmaa. -Leikin avulla lapsi muodostaa merkityksiä asioille ja tapahtumille. -Leikin avulla lapset käsittelevät tunteitaan ja kokemuksiaan. -Leikkiessään lapset luovat keskinäisiä suhteita sekä harjoittelevat niissä tarvittavia taitoja. - Leikki on ilon ja nautinnon lähde. ➤ Leikki on merkittävin kehitystä edistävä tekijä (Helenius & Korhonen 2011). <ul style="list-style-type: none"> -Vaikuttaa vahvasti emotionaaliseen, sosiaaliseen ja kognitiiviseen hyvinvointiin, kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen (Ahonen 2019). -Vuorovaikutuksen kautta opitaan kieltä ja ajattelun prosesseja sekä leikkitaitoja (Vasu 2022). -Tukee oppimista vuorovaikutteisen toiminnan, innostumisen sekä itsensä haastamisen kautta (Vasu 2022). ➤ Leikki rakentuu aina lapsista itsestään (Kalliala 2008). ➤ Muodostaa lähikehityksen vyöhykkeen (Kalliala 2008). ➤ Kasvattajan rooli leikin tukijana <ul style="list-style-type: none"> -Olla käytettävissä lapsen omaehtoisen, vapaan leikin aikana (Ahonen & Roos 2021). -Leikin kannattelu, rikastuttaminen ja keskusteleminen leikkiä edistävästi, osallistuminen ja mallittaminen (Kalliala 2008). -Mahdollistaa tila, aika ja rauha leikkimiselle (Vasu 2022) sekä monipuoliset, leikkiin kutsuvat leikkivälineet (Kalliala 2008). -Mahdollistaa erilaiset leikit kuten luova ilmaisu, asioiden tutkiminen, vauhdikkaat liikunta- ja telmintäleikit (Vasu 2022), roolileikki, pienhahmoleikki, rakenteluleikki, pelaaminen, positiivista ilmapiiriä vahvistavat hassuttelut ja erilaiset leikit kielen avulla mm. arvoitukset, vitsailut (Helenius & LummeLahti 2018).

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
PALAVERIT	Siniset 12–13	Violetit 12–13	Talon palaveri 12.15–13.30 Oranssi, Sininen, Violetti	Oranssit 12–13	
OPETTAJIEN SUUNNITTELUAIKA		Sisko 12–13.45		Helinä 11.45–13.45 Viola 12–14	Opejen (Sisko, Helinä, Viola) suunnittelu/opepalaveri 12–13.30 (ei, jos LH palaveri)
MUUT TYÖT	Heidi 13–13.45 (työvuorot) Helinä 13–13.45 (työvuorot)		Helinä 11.45–13.45 (sisältää vuorollaan viikkopalaverin)		Heidi 11.45–13 (Digituutor) >>>extra, jos ei digihommia
NUKKARI - 13 ASTI	Oranssit: Heidi	Siniset (13 mahis pitää tauko)	Oranssit 12.45 asti (tauko + ottaa heräävät)	Siniset (>> tauko tai heräävät)	Siniset 12.45 asti (tauko + ottaa heräävät)
NUKKARI 13–13.45	Siniset	Violetit	Violetit 12.45–13.45	Oranssit	Violetit 12.45–13.45
HERÄÄVÄT 13 eteenpäin	Oranssit: Saana Siniset	Oranssit (extra) Siniset (salista tuleva)	Oranssit (nukkarissa ollut) Siniset / avustaja (riippuu kuka palaverissa)	Oranssit Avustaja tai Siniset	Oranssit: Heidi Siniset (nukkarissa ollut) Lh palaveri >> virkut loppuu 13
VIRKUT 12-13.15 Avustaja >>> D! + tarvittaessa paikkaa, ellei muuta kirjattu. Lh palaveripäivinä >>> nukkarit tai Sinisten virkut	Oranssit: Sisko (pikkuhuone) Violetit (iso huone) Violetit (sali) Violetti>>> D	Oranssit (iso huone) Siniset (pieni huone) Siniset -13 / 13- Violetit (sali)	Oranssit (sali) Siniset (pieni huone) Violetit (iso huone)	Violetit (pieni huone) Siniset (iso huone) Violetit (sali)	Oranssit (iso huone) Siniset (sali) Violetit (pieni huone) Lh palaveri > opet ottaa virkut
EXTRA Korvaa, jos joku puuttuu + jos nukkarisiin tarvitaan 2 + tauottaa + lisänä virkuilla	Oranssit: Saana 12–13	Oranssi 12–13 Violetti tarvittaessa 13–13.15	Violetti 12–12.45 Siniset 12–13 (jos H palaverissa) Avustaja tarvittaessa, (jos H muissa töissä)	EI EXTROJA Oranssit tarvittaessa 13–13.15 Avustaja tarvittaessa 12–13 välillä	Violetit 12–12.45

	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO	TORSTAI	PERJANTAI
Työvuorolistan 1. viikko	A iso huone B pieni huone C sali	C iso huone A pieni huone B Sali	B iso huone C pieni huone A sali	A iso huone B pieni huone C sali	C iso huone A pieni huone B sali
Työvuorolistan 2. viikko	B iso huone C pieni huone A Sali	A iso huone B pieni huone C Sali	C iso huone A pieni huone B Sali	B iso huone C pieni huone A Sali	A iso huone B pieni huone C Sali
Työvuorolistan 3. viikko	C iso huone A pieni huone B sali	B iso huone C pieni huone A sali	A iso huone B pieni huone C sali	C iso huone A pieni huone B sali	B iso huone C pieni huone A sali

Lapsiryhmä A

Lapsiryhmä B

Lapsiryhmä C

Pedagogisen viitekehyksen lähdeluettelo. Jos vaikka haluat perehtyä enemmän asioihin...

Painetut lähteet

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, L. 2019. Vasun käyttöopas. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, L. & Roos, P. 2019. Iloa ja oivalluksia. Nokia: Piia Roos Oy.

Ahonen, L. & Roos, P. 2021. Untuvikot. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Helenius, A. & Lummelahti, L. 2018. Varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: BoD-Books on Demand.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2011. Leikin ensi askeleita. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 67-78.

Kalliala, M. 2008. Kato mua. Kohtaako aikuinen lapsen päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, M. 2012. Lapsuus hoidossa. Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodissa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 19-45.

Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuen lapsen itsesäätelyä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2022. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. 3. korjattu ja laajennettu painos. Tampere: Vastapaino, 37-56.

Sähköiset lähteet

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2020. Taide ja kerronta varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Neitola, M., Aerila, J-A. & Kauppinen, M. (toim.) Rinnalla – Taide, kerronta ja sosioemotionaalinen oppiminen varhaiskasvatuksessa. E-kirja. Turun yliopisto; Rinnalla-hanke; Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://aoe.fi/#/materiaali/1467>

Kangas, J., Ukkonen-Mikkola, T. & Ranta, S. 2022. Varhaiskasvatuksen pedagogiikka – Kohti teoreettisia määritelmiä. Tutkittua varhaiskasvatuksesta 26.8.2022. Viitattu 4.1.2023. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2022/08/26/varhaiskasvatuksen-pedagogiikka-kohti-teoreettisia-maaritelmia/>

Juutinen, J., Siippainen, A., Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M., Rissanen, M.-J. & Ruokonen, I. 2021. Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 9:2021. Viitattu 7.2.2023. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/05/KARVI_9_2021.pdf

Kataja, E. & Opetushallitus 2018. Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa 4/5, Varhaiskasvattajan rooli osallisuuden edistäjänä – tai estäjänä. Osallisuus varhaiskasvatuksessa-videosarja. Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Lämsä, T. 2021. Kokopäiväpedagogiikka ja sen kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Kasvatus & Aika, 15 (2) 2021, 79-86. Viitattu 21.1.2023. <https://doi.org/10.33350/ka.102527>

Tieteelliset perusteet varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksille 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2016:22. Viitattu 21.1.2023. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75406/OKM22.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Turja, L. 2011. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. Varhaiskasvatus tänään. Toukokuu 2011. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti, 24-35. Viitattu 4.2.2023. <https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a. Opetushallitus. Viitattu 4.2.2023. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>

YK:n lapsenoikeuksien julistus 1989. Viitattu 6.2.2023 <https://www.lapsenoikeudet.fi/lapsenoikeuksien-sopimus-turvaa-lasten-ihmisoikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Liite 5: Leikkitaulukorit

